

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2022

Toiminnalliset menetelmät

Ida Leppä, Aino Vesterinen & Suvi Öysti

OPAS ELÄINAVUSTEISEN TYÖN TOTEUTTAMISELLE SOSIAALIALALLA

– Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus

Ida Leppä, Aino Vesterinen & Suvi Öysti

OPAS ELÄINAVUSTEISEN TYÖN TOTEUTTAMISELLE SOSIAALIALALLA

- Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus

Opinnäytetyömme aihe on eläinavusteisuus sosiaalialalla. Kehittämishankkeena toteutetun opinnäytetyömme toimeksiantaja on Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus eli MetKu.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskukselle eläinavusteisen työn toteuttamista käsittelevä opas. Opas tulee toimimaan Metsäkylässä perehdytyskansion omaisesti ja se on julkaistu myös internetversiona, jotta muutkin eläinavusteisuudesta kiinnostuneet voisivat sitä hyödyntää. Opinnäytetyömme aihe valikoitui MetKun henkilöstöstä nousseen tarpeen lisäksi myös omasta kiinnostuksestamme eläinavusteisuutta kohtaan.

Tavoitteenamme oli oppaan kautta auttaa Metsäkylän työyhteisöä yhtenäistämään heidän työ- ja toimintatapojaan sekä helpottaa uusien työntekijöiden perehdyttämisprosessia. Halusimme myös kehittää oppaasta nettiversion, jotta se olisi helposti kaikkien saavutettavissa ja näin tavoitteemme eläinavusteisuuden tunnettuuden lisäämisestä voisi toteutua, kun muut aiheesta kiinnostuneet pääsevät myös lukemaan opasta.

Materiaali eläinavusteisuutta käsittelevään oppaaseen kerättiin keskustelemalla aiheesta Metsäkylän työntekijöiden kanssa sekä havainnoimalla eläinavusteista työtä ja työympäristöä. Vierailimme Metsäkylässä syys- ja lokakuun aikana yhteensä viisi kertaa sekä yksi meistä suoritti syksyn aikana syventävän 10 viikon harjoittelun Metsäkylässä.

Tapasimme prosessin aikana Metsäkylän ammatillista eläinavusteista työtä toteuttavia työntekijöitä useaan otteeseen sekä olimme yhteydessä heihin sähköpostitse. Viidestä vierailukerrastamme neljänä keskustelimme kasvotusten työntekijöiden sekä yrityksen omistajan ja toimeksiantajamme Nina Fagerströmin kanssa. Yhtenä kertana tutustuimme ympäristöön, turvavarusteluihin ja -järjestelyihin sekä kuvasimme oppaaseen kuvitusmateriaalia.

Eläinavusteisuuteen aiheena olemme tutustuneet lukuisten materiaalien kautta. Oppaan kokoamisen aloitimme lokakuun alussa, kun olimme ensin vierailleet Metsäkylässä ja aloittaneet keskustelut työntekijöiden kanssa. Opas sisältää osiot turvallisuudesta, työhyvinvoinnista, työssä käytettävistä menetelmistä sekä eettisyydestä. Lisäksi esittelemme oppaassa työympäristön ja työtavat. Opas on liitetty tämän työn loppuun.

ASIASANAT:

Eläinavusteisuus, eläinavusteinen asiakastyö, ammatillinen eläinavusteinen työ, eläinavusteinen toiminta, sosiaaliala.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services | Functional methods

2022 | 50 pages, 26 pages in appendices

Ida Leppä, Aino Vesterinen & Suvi Öysti

A GUIDE FOR ANIMAL ASSISTED WORK IN THE SOCIAL FIELD

- Metsäkylä training and rehabilitation center

The subject of our thesis is animal assisted work in the social field. This thesis is commissioned by Metsäkylä training and rehabilitation center as part of a development project.

The purpose of our thesis was to produce a guide for animal assisted work for Metsäkylä training and rehabilitation center. The guide works as an introduction booklet, and it is also available online for anyone who is interested in animal assisted work. The topic of our thesis was determined by the needs and wishes of the staff in Metsäkylä as well as our personal interests in the subject.

By creating the guide, our goal was to create a more coherent way of using animal assisted activities and ease the orientation of new employees in Metsäkylä. We also wanted to piece together an online version of the guide so it would be easy to access for everyone and thus our goal of raising awareness about animal assisted work would be achieved.

We gathered the material for our guide by talking with employees in Metsäkylä and through observing the work and the environment in Metsäkylä. We visited Metsäkylä five times during September and October. One of us also completed her last 10-week internship in Metsäkylä training and rehabilitation center. Four of the five visitations were used to talk with both the employees and the owner of the company, Nina Fagerström. The purpose of the last visit was to take pictures of the working environment to use in our guidebook.

We started forming the guidebook at the start of October after having all the conversations and gathering theory from multiple different sources. The guidebook includes chapters about safety, well-being at work, work methods and ethics. The guidebook is attached at the end of this thesis.

KEYWORDS:

Animal Assisted Activity, Animal Assisted Social Work, Animal Assisted Education, Animal Assisted Coaching.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖ	7
2.1 Kehittämisympäristön kuvaus	7
2.2 Kehittämistyön tarve ja perustelut	8
3 ELÄINAVUSTEISUUS SOSIAALIALLA	9
3.1 Käsitteet	9
3.2 Eläinavusteisuuden hyödyt	10
3.3 Eettiset kysymykset eläinavusteista työtä toteuttaessa	11
3.4 Eläinavusteisuudessa käytetyt eläimet	12
3.5 Eläimen soveltuvuus eläinavusteisuuteen	19
4 ELÄINAVUSTEISUUS AMMATTILAISEN NÄKÖKULMASTA	21
4.1 Kouluttautuminen	21
4.2 Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä	22
4.3 Eläinavusteinen vapaaehtoistoiminta	23
4.4 Asiakkaat ja menetelmät	24
5 METSÄKYLÄN KOULUTUS- JA KUNTOUTUSKESKUS	27
5.1 Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen esittely	27
5.2 Metsäkylän asiakkaat	28
5.3 Ammatillinen eläinavusteinen työ Metsäkylässä	29
6 OPAS	30
6.1 Tarve ja perustelut	30
6.2 Oppaan työstämisen vaiheet	31
6.3 Oppaan sisältö ja rakenne	33
6.4 Oppaan toteutuksessa käytetyt menetelmät	39
7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI	47
7.1 Oppaan käyttö ja levittäminen	47
7.2 Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys	47
7.3 Kehittämistyön arviointi	49
7.4 Ammatillinen pohdinta	50

LIITTEET

Liite 1. Metsäkylä – Opa eläinavusteisen työn toteuttamiselle sosiaaalialalla

KUVAT

Kuva 1. Keskustelurunko Metsäkylän työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen tueksi

43**KUVIOT**

Kuvio 1. Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

42

Kuvio 2. Kehittämistyön etenemisen vaiheet

46

1 JOHDANTO

Eläinavusteisuutta on käytetty pitkään fysio-, toiminta- ja puheterapiassa sekä sen käytöstä on saatu lupaavia tuloksia myös psykoterapeuttisessa, neurologisessa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa. Tutkimuksissa on havaittu eläimen läsnäolon alentavan stressiä, edistävän vuorovaikutustaitoja, vahvistavan asiakkaan ja ohjaajan välisen luottamussuhteen syntymistä sekä toimivan motivaattorina ja sitouttajana kuntoutumisprosessissa. Ihmisen ja eläimen keskinäinen vuorovaikutus voi tehdä käänteentekevän vaikutuksen tilanteessa, jossa muut tukimuodot eivät ole tuottaneet tulosta. Haasteena kuitenkin on, ettei suomessa ole tehty juurikaan vaikuttavuustutkimuksia aiheesta, joita tarvittaisiin hoitosuosittelujen tekemiseksi. Suomessa tulisi ottaa eläinavusteisuutta valtakunnallisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden teemaksi. (Lipponen ym. 2022.)

Toiminnallisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuoda esille eläinavusteisuuden hyötyjä ja mahdollisuuksia sekä luoda opas eläinavusteisuudesta kiinnostuneille ja sitä työssään toteuttaville sosiaalialan työntekijöille. Opas toteutettiin Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKun työntekijöiden kanssa käydyn vuorovaikutuksen ja yhteistyön perusteella vuoden 2022 aikana. Oppaan tarkoitus oli toimia perehdytyksen apuvälineenä MetKussa sekä myös yleisessä käytössä eläinavusteisuuden tunnettuuden lisäämiseksi.

Tämä raportti on kirjallinen esitys siitä, miten, miksi, missä ja miten toteutimme opinnäytetyömme. Käsitlemme raportin ensimmäisessä pääluvussa kehittämistyömme perusteita. Toisessa pääluvussa avaamme tärkeitä teoreettisia lähtökohtia sekä eläinavusteisuutta ja sen hyötyjä tutkimuksellisesta näkökulmasta sekä esittelemme eri eläinlajeja ja niiden sopivuutta eläinavusteisuuteen. Kolmannessa pääluvussa tarkastelemme aiheitamme sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta, kerromme kouluttautumisesta ja eläinavusteisuuden toteuttamisen mahdollisuuksista ottaen huomioon eri menetelmät ja myös asiakkaiden näkökulman. Neljännessä pääluvussa esittelemme toimeksiantajamme Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen toimintaa. Viidennessä pääluvussa keskitymme tuotokseemme sekä sen toteuttamiseen ja sisältöön. Viimeisessä pääluvussa käymme arvioiden läpi koko prosessia ja pohdimme opinnäytetyömme vaikutusta ammatillisuutemme kehittymiselle. Arvioimme myös opinnäytetyömme merkitystä sosiaalialalle.

2 KEHITTÄMISTYÖ

Tässä luvussa käsittelemme lähtökohtia kehittämistyömme toteuttamiselle. Esittelemme kehittämistyömme ympäristöä ja perustelemme tarvetta kehittämistyöllemme. Kehittämistyöllä viittaamme kehittämistoiminta-käsitteeseen, jota pidetään yläkäsitteenä kaiken sellaisen toiminnan kokonaisymmärtämiselle, kuvaukselle ja työskentelylle, jonka perusteella luodaan jokin uusi asia (Salonen 2013, 7).

2.1 Kehittämisympäristön kuvaus

Opinnäytetyömme toimeksiantajana oli Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKu. Kehittämistyönä teimme Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen sosiaalipalveluiden eläinavusteiselle työlle oppaan, joka keskittyi siihen, miten Metsäkylässä sosiaali- ja terveysalan työntekijän tulisi toteuttaa eläinavusteista työtä ja kuntoutusta. Oppaan kautta tavoitteenamme oli myös saavuttaa Metsäkylässä työntekijöiden kesken yhtenäisempää työtapaa sekä yhteisymmärrystä siitä, miten eläinavusteista työtä tulisi juuri kyseisessä työyhteisössä toteuttaa. Toimeksiantajamme toiveena oli myös se, että opas voisi myöhemmin toimia perehdytyskansiona Metsäkylän uusille työntekijöille. Oppaassa käsitellään esimerkiksi sitä, millaista on hyvä eläinavusteinen työ Metsäkylässä niin eettisyyden kuin turvallisuudenkin näkökulmasta sekä miten työtä toteuttaessa voidaan parhaiten huomioida asiakkaiden, eläinten sekä työntekijöiden hyvinvointi.

Metsäkylän ratsastus-, koulutus- ja kuntoutuskeskuksen tiloissa asuu hevosten ja ponien lisäksi myös kaneja, kanoja sekä koiria. Toimeksiantajamme MetKu tuottaa yksityisiä terveys- ja sosiaalipalveluja eläinavusteisuutta hyödyntäen. Palvelut sisältävät esimerkiksi Kelan Oma Väylä -kuntoutusta sekä kuntoutuspsykoterapiaa, eläinavusteista terapiaa, hevosavusteista psykoterapiaa, päivä- ja työtoimintaa, sosiaaliohjausta sekä tukihenkilötoimintaa. MetKun toimintaa ohjaavia arvoja ovat muun muassa turvallisuus, asiakaslähtöisyys, yksilöllisyys, ihmisten ja eläinten hyvinvointi sekä luonto ja kestävä kehityksen periaatteet. Metsäkylä tekee yhteistyötä myös Turun urheiluratsastajat ry:n ja Anima ry:n kanssa sekä on myös Green Care Finland ry:n jäsen. (Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus 2022.)

2.2 Kehittämistyön tarve ja perustelut

Aloite kehittämistoiminnalle lähti omasta kiinnostuksestamme eläinavusteisuutta kohtaan ja päätimme etsiä toimeksiantoa, jossa pääsisimme tutustumaan aiheeseen tarkemmin ja jonka kautta saisimme tuoda eläinavusteista työskentelyä ihmisten tietoisuuteen yhä enemmän. Otimme yhteyttä Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKun omistajaan, joka lähtikin innostuneena mukaan ideoimaan kehittämistyötä kanssamme. Toimeksiantajallamme oli samantyyppiset toiveet siitä, että eläinavusteisuudesta tulisi yhä tunnetumpaa ja yleisempää, koska hän oli itse jo kolmenkymmenen toimintavuotensa aikana havainnut toiminnan hyödyt ja sen ilon, jota sosiaali- ja terveysalan asiakkaat voivat toiminnasta saada.

Opinnäytetyössämme halusimme perehtyä eläinavusteiseen työskentelyyn sekä tuoda esiin sen hyötyjä erilaisten asiakkaiden ja menetelmien parissa. Tavoitteenamme oli kehittää Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskukselle opas eläinavusteisen toiminnan toteuttamista varten. Toimeksiantajamme korostikin sitä, kuinka isossa työpaikassa on hyvin tärkeää se, että jokaisella työntekijällä on samanlainen kuva siitä, miten työssä toimitaan. Vanhojen työntekijöiden lisäksi myös uudet työntekijät voisivat hyötyä oppaasta, sillä sitä voisi myöhemmin Metsäkylässä hyödyntää uusia työntekijöitä palkatessa perehdytyskansion tyypillisesti. Uudet työntekijät voisivat oppaan kautta osana perehdytystään tutustua Metsäkylässä käytettäviin työtapoihin, toimintaa ohjaaviin eettisiin arvoihin sekä ohjeisiin ja sääntöihin, joiden avulla huolehditaan asiakkaiden, eläinten ja työntekijöiden turvallisuudesta sekä hyvinvoinnista Metsäkylässä.

Tavoitteenamme oli opasta tehdessä sekä aiheeseen perehtyessä myös saada sellaista uutta tietoa, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää esimerkiksi eläinavusteista toimintaa suunniteltaessa ja järjestettäessä Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa. Halusimme lisäksi tehdä oppaasta nettiversion, jotta myös muut aiheesta kiinnostuneet tahot tai eläinavusteista toimintaa järjestävät yritykset voivat etsiä oppaasta vinkkejä itselleen. Näin toteutuisi myös tavoitteemme siitä, että eläinavusteisen toiminnan tunnetuus lisääntyisi sekä ihmiset alkaisivat huomata ja ymmärtää sen hyötyjä yhä paremmin.

3 ELÄINAVUSTEISUUS SOSIAALIALLA

Tässä luvussa avaamme tarkemmin kehittämistyössä esiin nousseita teoreettisia käsitteitä sekä termejä kuten eläinavusteisuus, ammatillinen eläinavusteinen työ, eläinavusteinen toiminta, hevosavusteinen toiminta sekä eläin- ja hevosterapia. Perehdymme myös aihetta käsittelevään kirjallisuuteen sekä tutkijoihin ja tutkimuksiin. Työn teoreettisena perustana toimivat useat eläinavusteisuutta sekä sen hyötyjä ja toteuttamista käsittelevät kirjat, julkaisut ja tutkimukset.

3.1 Käsitteet

Käsitteenä eläinavusteisuus katsotaan usein yläkäsitteeksi, jonka alle kuuluu useita muita käsitteitä. Tässä opinnäytetyössä esiin nousevia käsitteitä ovat esimerkiksi eläinavusteinen terapia, eläinavusteinen toiminta, eläinavusteinen ohjaus ja kasvatus, ammatillinen eläinavusteinen työ sekä eläinavusteinen kasvatus. Eläinavusteisuus määritellään sellaiseksi toiminnaksi, joka edistää asiakkaan fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista toimintakykyä ja jossa yhdistyy eläimet ja terapeutit tai parantavat prosessit tai ympäristöt (Fine, A. H. 2006, 22–23).

Erilaiset tavat toimia eläimen kanssa ihmisen hyvinvointia tukevasti voidaan jakaa ammatilliseen eläinavusteiseen työhön sekä vapaaehtoistoimintaan. Ammatillinen eläinavusteinen työ toteutuu terapian, sosiaalialan tai kasvatusalan viitekehyksissä sekä erilaisissa hyvinvointipalveluissa. (Vehmasto & Lipponen 2021.) Eläinavusteinen terapia, englanniksi Animal Assisted Therapy eli AAT, on tavoitteellista ja parantavaa lääketieteellistä tai psykiatrista hoitoa, jossa erikoisasiantuntemusta omaava terveysalan ammattilainen hyödyntää eläinavusteisuutta potilaan hoidossa. Eläinavusteista toimintaa, englanniksi Animal Assisted Activities eli AAA:ta, ei saa sekoittaa eläinavusteiseen terapiaan, sillä eläinavusteista terapiaa voi harjoittaa vain alan ammattilainen tietyt kriteerit täyttävän eläimen kanssa, kun taas eläinavusteista toimintaa voidaan järjestää ilman erillistä koulutusta. (Fine, A. H. 2006, 22–23). Esimerkiksi vanhainkodissa työntekijä voi tuoda lemmikkikoiransa mukanaan töihin seuraksi vanhuksille. Usein eläinavusteinen toiminta kuitenkin koetaan terapeutiksi ilman, että se täyttää terapian viralliset kriteerit. Työntekijä ei välttämättä tarvitse tähän erillistä eläinavusteisuuteen liittyvää koulu-

tusta eikä koiran tarvitse olla terapiaeläin. Vapaaehtoistoiminnassa vaatimuksena on kuitenkin usein vapaaehtoistoiminnan kurssin suorittaminen sekä eläimen soveltuvuuskokeiden läpäisy hyväksytysti. Ammatillista eläinavusteista työtä toteuttavat ohjaajat taas ovat usein käyneet täydennyskoulutuksia eläinavusteisuudesta.

3.2 Eläinavusteisuuden hyödyt

Eläinavusteista toimintaa on käytetty hyödyksi jo pitkään fysio- ja toimintaterapian toteutuksessa, mutta sen käytöstä on saatu lupaavia tuloksia myös esimerkiksi psykoterapeuttisessa, neurologisessa sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa, jossa terapeutti voi yhdistää oman ammattitaitonsa eläinavusteisen menetelmän kanssa. Monille asiakkaille eläinavusteinen työskentely on tehokas hoitomuoto, sillä eläimen läsnäolo voi aktivoida oksitosiinijärjestelmän, mikä osaltaan vähentää potilaan kokemaa fysiologista stressiä. (Vehmasto & Lipponen 2021.)

Eläinavusteisia interventioita on tutkittu jo jonkin verran niin maailmalla kuin myös Suomessa. Monet tutkimukset ovat tuottaneet lupaavia tuloksia siitä, että eläinavusteiset menetelmät toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon työssä yhtenä menetelmänä muiden joukossa. (Hautamäki ym. 2021, 9–10.) Tutkimuksissa on tähän mennessä huomattu muun muassa se, että vuorovaikutus ihmisen ja eläimen välillä tuottaa ihmisessä usein positiivisia fysiologisia, psyykkisiä sekä sosiaalisia muutoksia. Eläinavusteiset menetelmät toimivat siis osana autismin kirjon, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöiden, traumaperäisten häiriöiden, psykiatristen häiriöiden sekä muistihäiriöiden ja muiden kognitiivisten häiriöiden kuntoutuksessa. (Vehmasto & Lipponen 2021.)

Eläimen läsnäolon on todettu rauhoittavan ihmistä. Lisäksi eläimen ja ihmisen välinen vuorovaikutus tuo hyvää mieltä ja iloa ihmiselle. Vuorovaikutus tyydyttää molempien osapuolten huomiontarvetta ja voi osittain korvata positiivisen kanssakäymisen ja kiintymyksen tarpeita, mikäli niitä ei ihmissuhteistaan saa tarpeeksi. Joissain tilanteissa eläimen tarjoama tuki saattaa jopa olla ehdottomampaa ja vaikutuksiltaan parempaa kuin toisilta ihmisiltä saatu tuki. (Karkkulainen ym. 2019, 45.)

Erityisesti lapset hyötyvät eläinten käytöstä osana kasvatus- ja ohjaustyötä. Eläinavusteista kasvatus- ja ohjaustyötä on esimerkiksi koiran vierailu koulussa tai päiväkodissa. Eläimen läsnäolo antaa lapselle mahdollisuuden kehittää sosiaalisia taitojaan uuden

vuorovaikutustilanteen myötä, ja samalla eläimen hoito ja hellä huolenpito opettaa vastuunottoa. (Karkkulainen ym. 2019, 46.)

Eläinavusteinen kuntoutus usein myös parantaa ammattilaisen ja asiakkaan välistä hoitosuhdetta sekä vuorovaikutusta ja myös siten tekee työskentelystä sekä kuntoutumisesta tehokkaampaa. Eläimeltä kuntoutuja saa aina rehellistä ja jatkuvaa, tasa-arvoista palautetta. (Vehmasto & Lipponen 2021). Eläinten käyttö osana terveys- ja sosiaalialan palveluita vaikuttaa olevan kasvussa ja näin myös näyttö sekä tutkimustieto eläinavusteisuuden hyödyistä toivottavasti lisääntyy tulevaisuudessa.

3.3 Eettiset kysymykset eläinavusteista työtä toteuttaessa

Eläinten käyttöä asiakastyössä ja palveluissa on tärkeää pohtia huolellisesti, sillä siihen liittyy usein monia eettisiä kysymyksiä. Tärkeää on miettiä esimerkiksi sitä, miten eläintä käytetään ja miksi. Eläinsuojelulain noudattamisen lisäksi on otettava huomioon eläimen sopivuus työhön. Eläimissä on laji-, rotu-, ja yksilökohtaisia eroja aivan kuten ihmisissäkin, eivätkä siksi kaikki eläimet sovellu asiakkaiden kanssa käytettäväksi. Eläimelle tulisi työstä huolimatta mahdollistaa lajityyppillinen käytös sekä turvallinen ympäristö ja hyvinvointi. (Vehmasto & Lipponen 2021.) Eläimen hyvinvoinnista huolehtiminen onkin Metsäkylän yhteistyötahon Green Care Finlandin mukaan keskeinen eläinavusteisen toiminnan edellytys, sillä vain virkeä, hyvinvoiva ja tasapainoinen eläin voi toimia asiakkaiden kuntoutuksen tukena (Green Care Finland 2022).

Eläimen ja asiakkaan oikeanlaisesta eettisestä kohtelusta on vastuussa palveluntuottaja sekä eläinavusteisuutta toteuttava työntekijä tai ohjaaja. Ammattilaisen on tärkeää tiedostaa se, että eläin on töissä asiakastapaamisen aikana ja myös eläimen työhyvinvoinnista ja jaksamisesta on huolehdittava, sillä eläin ei siitä itse pysty huolehtimaan. Myös tämän vuoksi eläimen ohjaajan on tiedettävä eläimen tarpeista ja eleistä, jotta ohjaaja osaa tulkita eläimen käyttäytymisen oikein ja vastata tämän tarpeisiin. Ohjaajan ja eläimen välillä on myös oltava luottamusta. Eläimen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja työn tulisi perustua yhteistyöhön sekä vastavuoroisesti hyvän olon tuottamiseen. (Hautamäki ym. 2021.) Eläin ei siis ole vain työkalu tai väline kuntoutuksen tai toiminnan toteuttamiseksi, vaan eläintä tulisi kohdella työparina ja yhteistyökumppanina, jolla on omia haluja ja tarpeita.

3.4 Eläinavusteisuudessa käytetyt eläimet

Erityisesti viime vuosina eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia sekä toimintaan osallistuvaan asiakkaaseen että eläimeen on alettu tutkia ja ymmärtää laajemmin. Nykyisin eläinavusteinen työ on suunnitelmallista, tavoitteellista sekä ammattimaista ja toimintamuotoja, niin kuin myös eläimiä, on paljon erilaisia. (Latvala-Sillman 2018, 28.) Eläinavusteisessa toiminnassa ja eläinterapiassa hyödynnetäänkin monia eri eläinlajeja. Kaikkia kiinnostavia eläimiä ei kuitenkaan kannata tai pysty valmentamaan käytettäväksi eläinavusteisessa toiminnassa. Jo kesytetyt, kodeissa asuvat lemmikkieläimet ovatkin olleet helpoimpia koulutettavia. (Ikäheimo 2013, 102.) Tästä syystä yleisimmin työssä käytetään koiria, kissoja ja hevosia. Sen lisäksi kuitenkin myös esimerkiksi kanojen, alpakoitten ja aasien terapeuttisesta vaikutuksesta on näyttöä. (Ikäheimo 2013, 2–3.)

Osana opinnäytetyötämme koostetussa oppaassa painotimme eniten hevoseen liittyvää eläinavusteista työtä, koska Metsäkylässä eläinavusteinen toiminta painottuu eniten hevoseläimiin. Metsäkylässä on hevosten ja ponien lisäksi käytössä myös koiria, kanoja ja kaneja, vaikkakin pienemmässä roolissa. Koemme kuitenkin tärkeänä käydä opinnäytetyössämme pintapuolisesti läpi myös muita eläinavusteisuudessa yleisesti hyödynnettyjä eläinlajeja, koska esimerkiksi kissoilla ja alpakoillakin on oma roolinsa eläinavusteisuuden kentällä.

Hevosavusteinen työ ja terapia

Monissa Euroopan maissa hevosten käyttö terapian ohessa yleistyi nopeasti toisen maailmansodan jälkeen, kun hevosia käytettiin esimerkiksi sodassa loukkaantuneiden sotilaiden kuntoutuksessa ja erityisesti heidän tasapainonsa sekä liikuntakykynsä palauttamisessa (McCardale 2011, 166). Vuonna 1952 Helsingissä järjestetyissä Olympialaisissa Liz Hartel voitti hevosurheilun hopeamitalin ja kertoi maailmalle siitä, kuinka ratsastus oli auttanut häntä toipumaan poliosta (American Hippotherapy Association Inc. 2020). Hevosia alettiinkin pian käyttämään polion sairastaneiden ihmisten kuntoutuksessa, jossa ratsastuksen avulla voitiin vahvistaa sairastamisen seurauksena heikentyneitä lihaksia sekä tasapainoa. Lopulta tämä johti erityisesti Yhdysvalloissa useiden erilaisten hevosavusteisuuteen keskittyvien järjestöjen kuten North American Riding for Handicapped Associationin sekä American Hippotherapy Associationin syntyyn. (McCardale ym. 2011, 166.)

Ensin erityisesti hevosia ja ratsastusta käytettiin lähinnä fyysisten sairauksien ja vammojen hoidossa sekä kuntoutuksessa, sillä hevosen liikkeen muun muassa huomattiin simuloivan ihmisen kävelyä. Ratsastajan lantio siis liikkuu ratsastaessa hevosen käynnin mukana miltei samalla tavalla kuin silloin, jos ihminen itse kävelisi. Ratsastaessa asiakkaan on myös jatkuvasti korjattava omaa asentoaan sekä tasapainoaan ja myös koordinaatiokyky sekä lihakset vahvistuvat. Myöhemmin potilaiden huomattiin myös olevan hoitotilanteissa hevosen kanssa usein hymyileviä sekä innokkaita, minkä ansiosta hevosten käyttöä myös psyykkisten ja mielenterveydellisten sairauksien hoidossa alettiin pohtia. (McCardale ym. 2011, 167.)

Suomessa ratsastusterapia taas sai alkunsa vasta vuonna 1988, jolloin toteutettiin ensimmäinen ratsastusterapia-nimellä varustettu kurssi. Vuonna 1970 oli kuitenkin jo perustettu Suomen Kuntoutusliitto, jonka jäsen Aune Hannus, oli jo kauan ollut sitä mieltä, että ratsastaminen voisi olla todella hyvä kuntoutusmuoto. Vuonna 1972 Suomen Kuntoutusliitto järjestikin ensimmäisen vammaisratsastusleirinsä sekä lopulta vuonna 1988 myös käynnisti ratsastusterapiakoulutuksen aiheesta kiinnostuneille ammattilaisille. Kyseiselle kurssille osallistuneet 12 ratsastusterapeuttia valmistuivat vuonna 1990. (Matti-Rautiainen. 2011, 18–19.)

Hevosta on aluksi käytetty lähinnä fyysisten vammojen ja sairauksien hoidossa sekä kuntoutuksessa, minkä seurauksena on kuitenkin huomattu myös toiminnan positiiviset vaikutukset potilaan mielialaan, jaksamiseen sekä psyykkiseen terveyteen. Nykyään hevosavusteista toimintaa, englanniksi Equine Assisted Activities eli EAA, käytetäänkin monin eri tavoin sosiaali- ja terveysalan palveluissa kuten ennaltaehkäisevässä työssä sekä avohuollon tukitoimissa, asiakkaan toimintakyvyn ylläpidossa tai kuntoutuksessa sekä esimerkiksi lastensuojelussa tai perhekodeissa (Hippolis n. d.).

Myös esimerkiksi sosiaalipedagoginen hevostoiminta eli SPHT on osa hevosavusteista toimintaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tähtää yksilön sosiaalisen kasvun sekä hyvinvoinnin tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Hevosen kautta asiakas voidaan saada esimerkiksi hahmottamaan paremmin omaa hyvinvointia tukevien asioiden tärkeys kuten ympäristön puhtaus, ravinnon terveellisyys, rutiinien säännöllisyys sekä riittävä liikunta ja lepo. (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry. n. d.) Metsäkylälle sosiaalipedagoginen hevostoiminta tarkoittaa esimerkiksi talliyhteisön rakentamista sellaiseksi, että jokainen tallin toimintaan osallistuva hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on. Metsäkylässä sosiaalipedagoginen viitekehys näkyy kaikessa toiminnassa eikä niinkään erillisenä palveluna.

Hevosen kanssa toimiminen tuo asiakkaalle paljon positiivisia kokemuksia, kun hän saa huomata oman toimintansa johtavan tarkoitettuun tulokseen (Mattila-Rautiainen 2011, 15). Eläimen ja ihmisen välinen vuorovaikutus usein lieventää stressiä sekä lisää sosiaalisuutta. Asiakkaan minäkäsitys kehittyy, kun herkkä eläin reagoi ihmisen tunteisiin aidosti. Esimerkiksi hevosen reaktiot ja tunteet ovat usein selkeitä, johdonmukaisia, ja konkreettisia. Asiakkaan ei tarvitse pelätä, mitä hänestä ajatellaan, sillä hevonen ei koskaan arvostele tai tuomitse. (Hautamäki ym. 2021, 20–25.)

Koira eläinavusteisessa työssä

Koiria on jo kauan voinut nähdä esimerkiksi poliisien tai tullin viranomaisten työpareina. Kuitenkin vasta lähivuosina on yhä paremmin alettu ymmärtää koirien hyödyntämisen moninaiset mahdollisuudet myös sosiaalialalla esimerkiksi kuntoutustyössä ammattilaisen työparina. Eläinten terapeutin ja hyvinvointia edistävä merkitys on huomattu ja toiminnan vaikutuksia on alettu tutkia laajemmin. (Latvala-Sillman 2018, 28.)

Koiran viehätys ihmisen seuralaisena perustuu koiran rentoon ja ystävälliseen läsnäoloon sekä kosketukseen. Hyvin sosiaalistettu koira nauttii ihmisen läsnäolosta ja kokee siitä tutkitusti onnellisuutta. Koira voi kiintyä ihmiseen jopa enemmän kuin toiseen koiraan, minkä vuoksi se on eläimenä ideaalinen ihmisten kanssa tehtävään työhön. Monet myös kokevat saavansa enemmän rakkautta ja hyväksyntää koiralta kuin muilta ihmisiltä. Koirasta aistii sen, että se ei teeskentele, vaan on aidosti läsnä ja kiinnostunut ihmisestä. Ihmisen ja koiran välinen yhteistyö onkin molempien osapuolten kannalta positiivista ja hyödyllistä, sillä molemmat nauttivat ja hyötyvät toisensa seurasta. (Latvala-Sillman 2018, 12–13.)

Koira kiinnittää enemmän huomiota ihmisiin kuin mikään muu koti- tai villieläin. Koirat tutkitusti tunnistavat ihmisen kasvoilta ilmeitä ja eleitä sekä reagoivat niihin. Esimerkiksi hymyilevät ihmiskasvot koira kokee positiivisina ja saattaa vastavuoroisesti kommunikoida hymyyn heiluttamalla häntäänsä. Vihaisen ilmeen nähdessään koira puolestaan itsekin varautuu ja väistyy. Koiran kanssa on myös helpompi muodostaa katsekontakti verrattuna muihin eläimiin, mikä osaltaan viehättää ihmistä. Koiran katsekontakti ja kosketus nostavat ihmisen oksitosiinihormonin tasoa. Oksitosiinihormonilla on osansa monissa positiivisissa tuntemuksissa, esimerkiksi rakastumisessa, rauhoittumisessa ja lyhytaikaisen stressin sietämisessä. (Latvala-Sillman 2018, 14–15.) Oksitosiinin lisääntyessä ihminen tuntee itsensä onnellisemmaksi, joten koiran läsnäolo voi siis lisätä ihmisen henkistä hyvinvointia. Terapiatilanteissa koira voidaan hyödyntää myös asiakkaan

jännityksen lieventämisessä, jolloin kuntoutuminen voi olla tehokkaampaa ja nopeampaa. (Latvala-Sillman 2018, 22.)

Koiraa on lähivuosina alettu käyttää hyödyksi myös koulumaailmassa. Lasten kanssa työskentelevä koulukoira auttaa rauhallisuudellaan ja läsnäolollaan esimerkiksi stressihormonitason laskussa ja auttaa näin lasta asettumaan ja asennoitumaan koulupäivään. Lisäksi koira voi auttaa lasta rauhoittumaan haasteellisen tai kuormittavan koulumatkan päätteeksi, jolloin koulupäivä voi alkaa rauhallisemmissa merkeissä. (Latvala-Sillman 2018, 11.) Koiraa hyödynnetään koulumaailmassa myös ns. ”lukukoirana”, jonka kanssa lapsi voi rauhassa harjoitella lukutaitoaan lukemalla koiralle ääneen. Koira ei arvioi tai tuomitse lapsen lukutaitoa tai korjaa hänen virheitään, vaan antaa lapselle rauhan kehittää taitoaan. (Latvala-Sillman 2018, 26.)

Kun koiraa käytetään sosiaalialalla työparina, on tärkeää, että koiralla ja hänen ohjaajallaan on luottamuksellinen suhde. Luottamuksellisen suhteen luominen on ohjaajan vastuulla, joten ymmärrys ja tieto koiran toiminnasta on ammattilaiselle silloin tärkeää. Luottamus kasvaa pikkuhiljaa, ja kun se on syntynyt, sitä tulisi vaalia koko koiran työuran ajan. Koiran tulee voida luottaa siihen, ettei sitä pakoteta tilanteisiin, joihin se ei halua osallistua. Ohjaajan on tarkkailtava koiran tunnetiloja ja annettava koiralle tilaisuus päättää, milloin se haluaa poistua liian vaikeasta tai pelottavasta tilanteesta. Ohjaajan on myös voitava luottaa koiran omaan harkintakykyyn ja toimintaan asiakkaiden kanssa toimiessa, jotta vaaratilanteita ei synny. Vain hyvin sosiaalistettua, kilttiluonteista koiraa saa käyttää asiakastyössä. (Latvala-Sillman 2018, 19–21.)

Kissa eläinavusteisessa työssä

Kissan rauhallinen olemus ja läsnäolo rauhoittavat ihmistä. Jo kissan sylissä makaamisella ja sen silittelyllä on positiivisia vaikutuksia ihmiseen. Kissan silittäminen, kantaminen, koskettelu, leikittäminen ja sylissä pitäminen aktivoi aistitoimintaa ja auttaa siten aistien kautta omaan mieleen tutustumista. Esimerkiksi kissaa vastaanotollaan käyttäneet psykoterapeutit ovat kokeneet, että kissalla on ollut selkeästi positiivinen vaikutus asiakkaisiin. Kissan läsnäolo on ollut monelle asiakkaalle hyvinkin merkittävää ja terapeutista ja on täten tukenut asiakkaiden kuntoutumisen tavoitteita terapian aikana. (Ikäheimo 2013, 102–104.)

Kun asiakas pääsee puuhailemaan yhdessä kissan kanssa, eläimen huolehtimisen taidot lisääntyvät ja sitä kautta asiakas saa myönteisiä kokemuksia niin omasta onnistumisesta kuin toisen elävän olennon huolenpidosta ja pyyteettömästä rakkaudesta. Asiakas

voi esimerkiksi havainnoida kissan liikkumista tilassa, kokeilla kissan hoitamista, pohtia kissan elämänrytmiä ja keskeisiä arkipäivän toimia tai perehtyä kissan kasvuun, kehitykseen ja ikääntymiseen. Kun asiakas peilaa edellä mainittuja omaan elämäänsä ja sitä kautta aktiivisesti pohtii itseään ja minuuttaan, kissan läsnäolon on todettu vahvistavan ihmisen itsetuntemusta ja kokemusta häntä ympäröivästä maailmasta. (Ikäheimo 2013, 102–103.)

Kissoja käytetään paljon myös ikäihmisten kanssa työskennellessä. Monelle ikäihmiselle palvelutaloon muuttaminen on voinut merkitä omasta rakkaasta kissasta luopumista. Näin ollen kissan vierailu palvelutalossa saattaa herättää ikäihmisillä tunteita ja muistoja omasta menneisyydestään. Kissan saaminen syliin, kehräämisen kuuleminen, kissan siilitäminen ja sille jutteleminen tai laulaminen voi tuntua ikäihmisestä merkittävältä ja virkistävältä ja tuoda iloa elämään. Muistisairaille kissan läsnäolo saattaa nostaa pintaan jo unohtuneita tunteita, kokemuksia ja muistoja. (Ikäheimo 2013, 105–107.)

Kana eläinavusteisessa työssä

Kanan viehättävyys perustuu kanan aitouteen. Kana on luontaisesti sosiaalinen, utelias ja kiinnostunut ihmisistä. Jokaisella kanalla on oma persoonallisuutensa ja luonteensa, mikä tekee kanalaumojen tarkkailemisesta kiinnostavaa. Erityisesti lasten on todettu innostuvan ja kokevan iloa kanojen toiminnan tarkkailusta. Se lisää lasten tarkkaavaisuutta ja huomiokykyä, stimuloi heidän mieltään sekä herättää uteliaisuutta. Kun kana kiinnostuu lapsesta, se pyrkii lähestymään ja ottamaan kontaktia, jolloin lapsi luonnollisesti pyrkii löytämään tapoja vastata siihen. Lapsi pyrkii ymmärtämään, mitä kana haluaa viestittää eleillään, ääntelyillään tai käytöksellään. Ihmisilajille luonnollista on tarve ymmärtää ja tulkita. (Ikäheimo 2013, 127–132.)

Kanojen hoitaminen ja ylipäätään heidän elämäänsä tutustuminen koetaan usein terapeuttisena. Kanan hoivaaminen muistuttaa huolenpidon tärkeydestä ja kanoihin kiintyminen sosiaalisuuden tärkeydestä. Kanojen päivittäiset toimet ovat yksinkertaisia, mutta niiden seuraaminen voi virkistää. Kanan luottamus ihmistä kohtaan kasvaa pikkuhiljaa, jolloin kana uskaltaa ja haluaa tulla lähelle. Eläimen läheisyys nostaa pintaan positiivisia tuntemuksia ihmismielessä. (Ikäheimo 2013, 128–133.)

Monet terapeutit, jotka ovat hyödyntäneet kanoja terapeuttisessa työskentelyssä, ovat kokeneet sen positiivisena ja asiakasta tukevana. Terapeutit ovat esimerkiksi huomanneet muistisairaiden vanhusten virkistyvän kanojen tarkkailusta. Muistisairaavat ovat alka-

neet jopa oma-aloitteisesti muistelemaan kotieläimiin liittyviä tapahtumia ja muistoja elämänsä varrelta. Tunnemuistot omista lemmikeistä tavoitetaan paremmin, kun päästään tutunlaiseen ympäristöön. Esimerkiksi maatilalla lapsuutensa viettäneelle muistisairaalle kananmunan poimiminen ja kädessä piteleminen saattaa herättää muistoja, kun aistin, tässä tapauksessa kosketuksen, merkitys muistin tukena aktivoituu. (Ikäheimo 2013, 132–133.)

Kani eläinavusteisessa työssä

Kanit ovat hyviä emotionaalisen tuen eläimiä, koska kanit ovat lempeitä, hiljaisia, siistejä, helposti koulutettavia ja vähän tilaa tarvitsevia. Tunne-elämän stressiä kokeva ihminen voi hyötyä kanin rauhoittavasta läsnäolosta. Esimerkiksi masennusta, traumaperäistä stressihäiriötä tai skitsofreniaa sairastava voi saada helpotusta silittäessään kania. Rentoutuneen silityksistä nauttivan kanin kanssa vuorovaikuttaminen ahdistuksesta huolimatta voidaan kokea parantavana ja hoitavana kokemuksena. (DeVault 2022.)

Kanin kanssa toimimisesta voi hyötyä kuka vain turvalliseen kanin käsittelyyn kykenevä. Kuten eläinavusteisuudessa muutoinkin, tavoite määritellään asiakkaan tarpeesta käsin. Kanin kanssa voidaan vastata asiakkaan fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin erilaisia menetelmiä toteuttaen. Kanin kanssa leikkiminen ja hoitotoimenpiteiden toteuttaminen lattiatasolla voivat harjoittaa tasapainoa ja koordinaatiota. Myös kanin tavaroiden, kuten lelujen nostelu lattialta ja häkin siivoamistoimet voivat olla fyysisesti harjoittavia. Eläimestä huolehtiminen auttaa kognitiivisten taitojen harjoittelussa ja antaa muuta ajateltavaa, kun voi keskittyä kanin tarpeisiin tai toiminnan seuraamiseen. Kanien varjolla voi päästä myös vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa, esimerkiksi juteltaessa kanin hoidosta muiden kaneista kiinnostuneiden kanssa. (DeVault 2022.)

Kanit ovat omia persooniaan, joten on mahdollista löytää asiakkaan tarpeille sopiva yksilö. Kanin kanssa suhteen luominen voi kuitenkin viedä aikaa, koska kanit ovat saaliseläimiä ja siksi helposti pelkääviä. Jotkut kanit tykkäävät istua sylissä ja olla silitettävänä pitkiä aikoja kerrallaan, mikä voi yksinäiselle tai luottamuspuulan omaavalle henkilölle olla miellyttävää. Toiset kanit ovat leikkisiä luonteita, jolloin esimerkiksi luottamussuhteen luomista voi harjoitella kanin kouluttamisen avulla. Henkilöt, joilla on sensorisen integraation haasteita, esimerkiksi aistiyliherkkyyttä, saattavat kokea helpommaksi eläimen kanssa toimimisen ilman fyysistä kontaktia eli kosketusta eläimeen. (DeVault 2022.)

Alpakka eläinavusteisessa työssä

Alpakoiden ja laamojen käyttö eläinavusteisessa työssä on rantautunut Eurooppaan vasta 2000-luvulla, ja on siten suhteellisen uutta ja toistaiseksi vielä vähäistä. Eläinten potentiaali on kuitenkin huomattu ja toiminta käynnistetty useassa eri työympäristössä. (Ikäheimo 2013, 108–109.)

Eläinavusteisuudessa käytettävän alpakkan tai laaman tärkein ominaisuus on sen luonne. Toivottavia ominaisuuksia alpakalle ovat uteliaisuus, leikkisyys, rohkeus ja kontaktin ottamisen halu. Perusluottamus ihmisiin on tärkeää, jotta tarvittava kontakti asiakkaan ja eläimen välille pääsee syntymään. Alpakat ja laamat työskentelevätkin luontaisen uteliaisuutensa ansiosta ihmisten kumppanina pääsääntöisesti hyvillä mielin, kunhan kokevat olevansa turvassa ja ovat terveitä. Laamat saattavat jopa innostua ottamaan läheistä kontaktia ihmiseen esimerkiksi nuuskimalla kasvoja ja antamalla suukkoja. Alpakka voi antaa ihmiselle kokemuksen siitä, että hänet hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on. (Ikäheimo 2013, 108–119.)

Laamat ja alpakat ovat rauhallisia ja hyväksyviä laumaeläimiä, joiden sosiaalisuus ja vahva ryhmätietoisuus saattaa yllättää. Jo alpakkalauman seuraaminen voi rauhoittaa ihmistä, koska laumassa on usein aistittavissa voimakas positiivinen lataus. Alpakat myös antavat ihmiselle itselleen mahdollisuuden valita, lähestyykö alpakkalaumaa vai pysyykö sivustaseuraajana. Tämän vuoksi alpakat ovat hyvä valinta aralle, ujolle tai kontaktivaikeuksia omaavalle ihmiselle, koska hän saa itse päättää kontaktin ja lähestymisen määrän. Laumaa seurattaessa ihminen voi peilata omia roolejaan eri yhteisöissä laamojen ja alpakoiden rooleihin ja käyttäytymiseen. Eläinten hiljainen läsnäolo antaa myös tilaa oman olotilan tiedostamiseen ja prosessoimiseen. Lauman ryhmävoima ja läsnäolo sallii ihmisen olla hiljaa ja seurata toimintaa, ja hiljaisuus mahdollistaa oman ajatustyön ja itsereflektion käynnistymisen. Esimerkiksi masennuksen ja uupumuksen hoidossa eläinten läsnäololla voidaan vahvistaa itseluottamusta ja minäkäsitystä. (Ikäheimo 2013, 117–119.)

Ylivilkkaiden lasten kanssa alpakoita voidaan hyödyntää sosiaalisen kanssakäymisen, kontaktin oton sekä maltin ja keskittymisen harjoitteluna. Liian nopea tai arvaamaton käytös saattaa säikyttää alpakkan pois lapsen luota, mutta eläin myös antaa anteeksi nopeasti ja palaa lapsen luo luontaisen uteliaisuutensa vuoksi. Lapsi voi siis saada uuden mahdollisuuden käyttäytyä tilanteessa eri tavalla, jotta eläin ei säikähtäisi uudelleen, vaan kanssakäyminen lapsen ja eläimen välillä toimisi. Lapsi myös oppii alpakkan kanssa,

että käskyttäminen ei tuo eläintä lähelle eikä eläintä saa komentamalla toimimaan halutulla tavalla, vaan hellä ja rauhallinen lähestyminen tuo toivotun lopputuloksen. (Ikäheimo 2013, 119.)

3.5 Eläimen soveltuvuus eläinavusteisuuteen

Ihminen käyttää eläintä tapahtumien ennakointiin ja tunteiden peilaamiseen; rauhallisesti sylissä makaava koira aiheuttaa ihmisessä tietynlaisen rauhoittavan tunnevasteen, kun taas muriseva, aggressiivinen koira viestittää rauhattomasta ja turvattomasta ympäristöstä. Eläin voi siis olemuksellaan vaikuttaa ihmisen senhetkiseen tunnetilaan positiivisesti tai negatiivisesti. (Ikäheimo 2013, 29–31.) Luonnollisesti eläinavusteisessa toiminnassa pyritään saamaan asiakkaassa esiin positiivinen reaktio, minkä vuoksi toiminnassa suositaan luonteenpiirteiltään tietynlaisia eläimiä. Toivotut luonteenpiirteet riippuvat eläimen käyttötarkoituksesta, mutta yleisesti tärkeää on esimerkiksi eläimen sosiaalisuus, ystävällisyys, rohkeus ja rauhallisuus. (Latvala-Sillman 2018, 52–55.)

Eläinavusteisuudessa on tärkeää, että eläin on luontaisesti ihmisistä kiinnostunut ja niihin tottunut, tahtoo olla ihmisten ympäröimänä sekä pystyy työskentelemään rennosti ilman suurta stressiä tai ahdistusta. Eläimen täytyy myös olla terve. Eläinavusteisuuteen sopimattomia piirteitä ovat esimerkiksi pelokkuus ja aggressiivisuus. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2017.) Pelokkaan eläimen vieminen tuntemattomien ihmisten ympäröimäksi aiheuttaa eläimelle itselleen tarpeetonta stressiä ja kärsimystä, eikä asiakkaan välttämättä saa hätäntyneen eläimen läsnäolosta toivottuja positiivisia vaikutuksia. Lisäksi eläimen arvaamaton käytös voi aiheuttaa asiakkaassa pelkoa ja muita negatiivisia tuntemuksia. (Latvala-Sillman 2018, 52–55.)

Positiivisiksi katsotuiden luonteenpiirteiden lisäksi eläinavusteisuudessa käytettävältä eläimeltä toivotaan myös tiettyjä piirteitä tai ominaisuuksia riippuen eläimen käyttötarkoituksesta. Esimerkiksi koirarotua valitessa tulisi miettiä, minkälaisia työtehtäviä siltä odotetaan. Jos tarkoituksena on ottaa koira mukaan vanhainkotiin ikäihmisten silitteläväksi pyörätuoleihin tai sänkyihin, rajautuu rotu pienikokoisiin koiriin. Jos koiran on puolestaan tarkoitus tukea huterasti kävelevää asiakasta, siltä vaaditaan enemmän kokoa ja voimaa. Lisäksi huomioon tulisi ottaa myös koiran turkki ja allergisointi sekä metsästysvietti, vartiointivietti ja muut lajityypilliset käyttäytymistarpeet. (Latvala-Sillman 2018, 52–53.)

Hevostoiminnassa mukana olevan hevosen taas tulee osata riittävät perustaidot. Se, millaista toimintaa toteutetaan vaikuttaa siihen, mitä hevosen tulee osata, jotta työ on sille turvallista eikä liian vaikeaa tai stressaavaa. Esimerkiksi sosiaalipedagoginen hevostoiminta on hevoselle harvoin fyysisesti kovin raskasta, mutta vaihtuvat asiakkaat sekä tilanteet voivat kuormittaa hevosta. Tällaisessa toiminnassa hevosen olisi hyvä olla mahdollisimman rohkea ja peloton, jotta toimintaa voidaan toteuttaa kokemattomankin asiakkaan kanssa turvallisesti. (Lipponen & Vehmasto. 2019, 50–53.)

4 ELÄINAVUSTEISUUS AMMATILAISEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa käsitellään eläinavusteisuuden toteuttamista ammattilaisen näkökulmasta keskittyen sosiaalialan ammattilaisen näkökulmaan. Eläinavusteisuuden on tutkittu laskevan stressihormonitasoja asiakkaan lisäksi myös toiminnassa mukana olevalta eläimeltä ja työntekijältä (Vehmasto & Lipponen 2021). Työskentely eläinten ja luonnon parissa on monissa Green Care -toimintaa toteuttavissa kohteissa työntekijöiden mukaan myös heitä voimaannuttavaa. Toisaalta eläinten hoitoon ja niiden ympäristöjen kunnossapitoon liittyy työllistävyyttä, joka on pystyttävä pitämään hallittavalla tasolla. Luonto- ja eläinavusteisessa työskentelyssä oma luontosuhde on tärkeä. Innostuksen ja kiinnostuksen välittäminen asiakkaalle tunnetasolla voi olla aitoa vain perustuen omaan kohtaiseen luonnontuntemukseen ja -arvostukseen. (Green Care Finland 2022.)

4.1 Kouluttautuminen

Eläinavusteisuutta voi opiskella osana eläimiin tai luontoon liittyvää ammattitutkintoa sekä erilaisina täydennys- ja lisäkoulutuksina, jotka ovat tarkoitettu sosiaali- terveys- ja kasvatusalan ammattilaisille. Eläinavusteisuuteen liittyvien koulutusten lisäksi eläinten kanssa toimiessa on hyödyllistä hankkia osaamista myös eläinten kouluttamisesta, esimerkiksi hevosten parissa työskenneltäessä ratsastuksen ohjaajakoulutus 80 op tai ratsastuksenopettajan koulutus 150 op (Hevosopisto n. d.) tai koirien kanssa toimiessa eläinkouluttajan perusopinnot 10 op. Täydennys- ja lisäkoulutuksia ovat esimerkiksi eläinavusteinen valmentajakoulutus, eläinavusteinen neuropsykiatrinen valmentajakoulutus, koira-avusteinen kasvatus- ja kuntoutustyötäydennyskoulutus sekä ratkaisukeskeinen lyhytterapeuttikoulutus luonto- ja eläinavusteisin menetelmin. Täydennys- ja lisäkoulutukset ovat maksullisia ja toteutuvat pääasiassa työn ohessa viikonloppu- tai etäkoulutuksina.

Eläinavusteinen valmentaja, englanniksi Solution Focused Animal Assisted Therapy eli SFAAT, on kestoltaan vajaan vuoden mittainen ja laajuudeltaan 30 opintopisteen koulutus, jota järjestää esimerkiksi Turun kesäyliopisto. Koulutus antaa perustiedot ratkaisukeskeisestä ajattelusta ja työotteesta sekä myös mahdollisuuden harjoitella niiden soveltamista asiakastyöhön. Opiskelija saa koulutuksesta valmiuksia käyttää eläinavusteista

valmennusta työssään kasvatus- terveys- tai sosiaalialalla. Koulutusta on järjestetty 2010- vuodesta lähtien ja koulutuksesta valmistuneita on tällä hetkellä noin 350. (Turun kesäyliopisto 2022.)

Eläinavusteinen neuropsykiatrinen valmentaja -koulutus taas on vajaan vuoden kestoinen ja 30 opintopisteen laajuinen kokonaisuus. Koulutuksessa käsitellään laajasti erilaisia neuropsykiatrisia haasteita ja opetellaan ratkaisukeskeisiä- ja eläinavusteisia valmennusmenetelmiä. Koulutusta järjestää Nyt ratkes, joka järjestää lisäksi myös esimerkiksi työnohjausta, lyhytterapiaa ja valmennusta kyseisiin palveluihin. (Nyt ratkes 2022.)

4.2 Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä

Kasvatus- ja kuntoutustyössä koiran käyttäminen on aina tavoitteellista ja suunnitelmallista. Yleensä tehtävässä käytettävä koira on sosiaalialan ammattilaisen oma koira, jolloin sekä koira että omistajansa ovat käyneet yhdessä toimintaan liittyvän koulutuksen. (Karkkulainen ym. 2019, 48.) Koulutus on olennainen osa polulla kasvatus- ja kuntoutuskoirakoksi. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä- yhdistys järjestää yhdessä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa koira-avusteisen kasvatus- ja kuntoutustyön 10 opintopisteen laajuista täydennyskoulutusta. Koulutuksessa tutustutaan koira-avusteisen työn perusteisiin ja eettisiin näkökulmiin, käsitellään koirankoulutukseen liittyviä asioita ja tehdään käytännön harjoituksia. Koulutuksesta saa valmiuksia hyödyntää koira-avusteista metodia omalla alallaan. Ennen varsinaista koira-avusteista työskentelyä olisi suotavaa käyttää koiransa Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n soveltuvuuskokeessa. Koulutukseen voi kuitenkin osallistua, vaikka koiran hankkiminen olisi ajankohtaista vasta tulevaisuudessa. (Kasvatus- ja kuntoutuskoirat 2022.)

Koulutuksen ja työnäytön hyväksytyn suorittamisen jälkeen koirasta saa käyttää nimeä kasvatuskoira tai kuntoutuskoira. Kasvatus- ja kuntoutuskoirat voivat työskennellä esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa, lastensuojelussa, sairaaloissa tai vanhainkodeissa. (Karkkulainen ym. 2019, 48.)

4.3 Eläinavusteinen vapaaehtoistoiminta

Eläinavusteinen toiminta on usein vapaaehtoista. Suomessa eläinavusteista toimintaa on esimerkiksi ystävä- ja kaverikoirien toiminta. Toimintaa toteutetaan tekemällä vierailuja esimerkiksi laitoksissa piristämässä asukkaiden arkea. Mukana voi olla erilaisia eläimiä, esimerkiksi koiria, kissoja, lampaita, kanoja tai alpakoita. Eläinavusteinen toiminta parantaa ihmisten hyvinvointia, nostaa elämänlaatua ja antaa virikkeitä. (Green Care Finland 2022.)

Suomen Karva-Kaverit toimivat vapaaehtoisvoimin ilahduttaen vierailuillaan vanhuksia, kehitysvammaisia, lapsia ja nuoria lastenkodeissa, kouluissa, päiväkodeissa ja erilaisissa tapahtumissa. Suomen Karva-Kaverit ry on myös mukana kehittämässä eläinavusteista vapaaehtoistoimintaa, jossa eläinten avulla tuodaan iloa, vahvistetaan terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, ehkäistään hyvinvoinnin ongelmia ja tuetaan niitä kohdanneita ihmisiä. Suomen Karva-Kaverit ry on vuonna 2011 perustettu yhdistys, joka järjestää Karva-Kaverien tapaamisia myös etänä sekä lukulemmikkitoimintaa kirjastoissa. Vierailukäyntejä tekevät Karva-Kaverien eläimet ovat terveitä, hyvinvoivia ja soveltuvuustestin läpäisseitä. Karva-Kaverin tunnistaa oranssinpunaisesta työliivistä tai -nauhasta. Karva-Kaverin ohjaaja on Suomen Karva-Kaverit ry:n jäsen ja vaitiolovelvollinen vierailun tapahtumista. (Suomen Karva-Kaverit ry 2022.)

Myös Kennelliiton vuonna 2001 alkanut kaverikoiratoiminta on vapaaehtoista ja palkatonta eläinavusteista toimintaa, jonka tavoitteena on tarjota mahdollisuuksia asiakkaan elämänlaadun parantamiseen ja vaikuttaa sitä kautta positiivisesti ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kennelliiton kaverikoiratoiminta määritellään eläinavusteiseksi toiminnaksi, jossa toimijat ovat saaneet vähintään perehdytyksen ja sen myötä valmiuden vierailla erityisryhmien luona koulutuksellisista tai virkistyksellisistä syistä. Kaverikoirakot vierailevat esimerkiksi lasten, vanhusten ja kehitysvammaisten luona erilaisissa asumisyksiköissä, kouluissa, päiväkodeissa ja tapahtumissa. Toiminnassa huomioidaan kaikkien osapuolten turvallisuus ja mukavuus yhteistyössä alan ammattilaisten kanssa. Lähtökohtana toiminnalle on, että kohtaamistilanteesta nauttivat kaikki: asiakas, koiranohjaaja ja koira. Kaverikoiranimitystä voivat käyttää ainoastaan kennelliiton ryhmissä toimivat koirakot, jotka on mahdollista tunnistaa työasustaan eli koiran oranssista huivista ja ohjaajan kaverikoiraohjaaja-nimikyltistä. Vuonna 2013 Kennelliiton kaverikoiratoiminta on hyväksytty kansainvälisen eläinavusteisen toiminnan kattojärjestön AAIL:n eli Animal Assisted Intervention Internationalin täysjäseneksi. (Kennelliitto 2022.)

Vapaaehtoinen eläinavusteinen toiminta voi olla hyvä mahdollisuus tutustua sosiaalialan ammattilaisena eläinavusteisuuteen. Eläinavusteisuudesta kiinnostuneen on mahdollista esimerkiksi käydä maksuton kennelliiton kaverikoirakurssi oman koiran kanssa ja ryhtyä sitä kautta vapaaehtoiseksi tai esittää vierailukutsu oman alueen kennelliiton kaverikoiraryhmälle.

4.4 Asiakkaat ja menetelmät

Eläimen avulla voidaan innostaa asiakkaita esimerkiksi ulkoiluun, sosiaaliseen kanssakäymiseen, uusien asioiden kokeilemiseen ja onnistumiskokemusten saamiseen. Eläinavusteisuuden hyödyistä pääsee nauttimaan jo satunnaisella eläinavusteisella toiminnalla, mutta vaikuttaa siltä, että eläinavusteisuuteen liitetty stressihormonien lasku tapahtuu eläinavusteisen työn tai toiminnan aikana ja palautuu takaisin aiemmalle tasolle sen jälkeen (Vehmasto & Lipponen 2021). Tutkimusta eläinavusteisuuden hyödyistä tarvittaisiin lisää, jotta eläinavusteisuuden arvostus kasvaisi ja se löytäisi vakaan paikkansa sosiaalialan asiakastyössä.

Eläinavusteisuutta voi hyödyntää sosiaalialalla oikeastaan minkä tahansa asiakasryhmän kanssa. Keskustelimme toimeksiantajamme eli Metsäkylän omistajan Nina Fagerströmin kanssa, ja hän kertoi meille omia näkemyksiään aiheeseen liittyen. Fagerström muistuttaa, että eläinavusteisuudessa itse eläin ei ole menetelmä, vaan käytettävä menetelmä suunnitellaan ja valitaan asiakkaan tarpeista käsin. Eläin tarjoaa useita mahdollisuuksia erilaisten menetelmien käytölle, ja menetelmä voikin olla esimerkiksi sorminäppäryyden ylläpitoa hevosen harjan letityksen avulla. Eläinavusteisten menetelmien lähtökohtana on aina asiakkaan halu sekä motivaatio työskennellä eläinavusteisesti. Eläimen hyvinvointi on työntekijän vastuulla, joten tämän täytyy keskittyä eläinavusteisessa asiakastilanteessa yhtä aikaa niin asiakkaan kuin eläimenkin hyvinvoinnin edistämiseen. Ryhmätilanteissa tämän voi toteuttaa niin, että asiakkailla on omat ohjaajansa ja eläinavusteista työtä tai toimintaa toteuttava ohjaaja on vastuussa eläimestä. Työroolin voi erottaa työvaatteilla. Esimerkiksi Metsäkylän työntekijöillä on liivit, joissa lukee teksti ”Eläinavustamo”.

Lapset ja nuoret, joilla on neuropsykiatrisia haasteita ovat yksi asiakasryhmä, joiden kanssa työskennellään usein eläinavusteisesti. Isossa osassa ovat esimerkiksi autismin kirjo, tarkkaavaisuushäiriö ja erinäiset mielenterveysongelmat. (Hautamäki ym. 2018,

37.) Erityisesti eläinavusteisen terapian on todettu vaikuttavan positiivisesti autismin kirjjon lasten elämään; esimerkiksi kontaktin ottaminen ympäristöön sekä huomion keskittäminen lisääntyi (Grandgeorge ym. 2017) sekä aggressiivisuus ja raivokohtaukset vähenivät eläinavusteisen terapian myötä (Jesionowicz 2015). Psykiatrisessa laitoshoidossa olevien lasten ja nuorten eläinavusteisen intervention on todettu nopeuttavan terapeuttista prosessia (Stefanini ym. 2015).

Toinen asiakasryhmä, joiden kanssa eläinavusteisuutta käytetään usein, on muistisairaat ikäihmiset. Eläinavusteisen toiminnan ja terapian vaikutuksia muistisairaiden elämänlaatuun on tutkittu jonkin verran (Hautamäki ym. 2018, 43.) Esimerkiksi masennuksen ja ahdistuksen on todettu lievittyneen ja elämänlaadun parantuneen ikäihmisillä eläinavusteisen toiminnan myötä (Holthoff ym. 2013).

Metsäkylän työntekijät kokevat tärkeänä sen, että asiakkaan mahdolliset toiveet, pelot tai rajoitteet otetaan huomioon eläinavusteista työtä suunnitellessa. Erityistä hyötyä eläinavusteisuudesta on sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on haasteita kommunikointiossa. Haasteet voivat ilmetä siinä, ettei asiakas esimerkiksi halua tai pysty sanoittamaan ajatuksiaan keskusteleavassa kahdenkeskeisessä kontaktissa, mutta eläimen läsnä ollessa keskusteluyhteyden saaminen voi helpottua. Asiakas voi keskittyä eläimeen esimerkiksi tekemällä eläimelle hoitotoimenpiteitä juttelun lomassa tai eläintä silitämällä. Eläimelle voi keskustella ilman pelkoa tuomitsemisesta, jos työntekijälle suoraan puhuminen tuntuu hankalalta. Asiakkaan ja eläimen kanssa voi mennä luontoon kävelylle tai vain antaa eläimen näyttää, mitä asiakas voisi mahdollisesti tarvita. Eläin voi luonnostaan osata toimia tilannetta ja asiakasta lukien ja hänen tunteitaan sekä olotilaansa peilaten tai esille tuoden. Eläin voi esimerkiksi asiakkaan tarpeiden mukaan joko aktivoida, rauhoittaa tai lohduttaa häntä. Työntekijän onkin hyvä tuntee eläin ja osata tulkita sitä, jotta hän ymmärtäisi sen tuomat viestit. Parhaimmillaan työntekijä voi olla mahdollistaja ja seuraaja tilanteessa, jossa eläin toimii sille luontaisesti ja asiakas saa siitä sellaista hyötyä, jota työntekijä ei ole pystynyt itsenäisesti asiakkaan kanssa saavuttamaan.

Eläimet ja luonto tukevat työssä jaksamista ja siitä nauttimista, joten toivomme eläinavusteisuuden motivoivan alan ammattilaisia hakeutumaan eläinavusteisuuden pariin niin ennaltaehkäisevässä kuin korjaavassakin työssä, vaikka toistaiseksi eläinavusteisuuden tähtäävää tutkimusta ei olekaan suomessa tarjolla ja täydennyskoulutustenkin sisältöä ja laatua tulisi yhtenäistää. Suositus olisi sisällyttää kasvatusta-, sosiaali- ja ter-

veysalan tutkintoihin tietopohjaa eläinavusteisista työtavoista, jotta tulevaisuuden ammattilaiset osaisivat käyttää eläinavusteisuutta työssään. Toistaiseksi asiakkaiden ei ole helppoa hankkia eläinavusteisia palveluita, mutta hyvinvointialueiden toivotaan tulevaisuudessa tarjoavan keinoja eläinavusteisten palveluiden hankintaan. (Lipponen ym. 2022.)

5 METSÄKYLÄN KOULUTUS- JA KUNTOUTUSKESKUS

Tässä luvussa esittelemme toimeksiantajamme Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen eli MetKun toimintaa ja palveluita. Kerromme tarkemmin myös Metsäkylän asiakkaista sekä tällä hetkellä MetKussa hyödynnettävistä eläinavusteisista menetelmistä.

5.1 Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen esittely

Metsäkylän ratsastuskeskus Oy on yritys, jonka tiloissa sijaitsee myös Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKu. Paikka on Turun Länsikeskuksessa aivan luonnonsuojelualueen laidalla ja se hyödyntääkin toiminnassaan niin talli- kuin maatilaympäristöä sekä ympäröivää luontoa. (MetKu 2022.)

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa järjestetään lähinnä kuntouttavaa yksilö- ja ryhmämuotoista toimintaa sekä jonkun verran ennaltaehkäisevää toimintaa, kuten erilaisia virkistystoiminta- ja harrasteryhmiä sekä päivätoimintaryhmiä. Myös sosiaaliohjaus, ammatillinen tukihenkilötoiminta sekä avomuotoinen perhekuntoutus ja -arviointi ovat Metsäkylässä saatavilla olevia sosiaalipalveluita. Metsäkylän tiloissa järjestettävät Kelan kuntoutuspsykoterapia, eläinavusteinen terapia, hevosavusteinen psykoterapia, terapia-arvioinnit sekä koulutuspsykoterapia lasketaan terveyspalveluiksi. (Metku 2022.)

Metsäkylän ratsastuskeskus Oy on toisen sektorin palveluntuottaja eli yksityinen yritys. Metsäkylästä kuntouttavia eläinavusteisia sosiaalipalveluita sekä ennaltaehkäiseviä palveluita ostavat erilaiset sosiaalialan yritykset ja järjestöt asiakkailleen. Myös lähialueen kunnat ostavat sosiaalipalveluita Metsäkylästä ja Metsäkylän johtaja kertoo kuntien olevan heidän tärkein yhteistyökumppaninsa. Esimerkiksi soveltavan liikunnan ratsastusryhmiä erityistarpeisille lapsille ja nuorille kunta järjestää Metsäkylässä tarpeen mukaan useampia kertoja vuodessa ja ryhmiin valikoituneet asiakkaat maksavat omavastuuna osan ratsastuskurssista. Myös Kelan Oma Väylä -kuntoutuksen kustantaa asiakkaalle Kela eikä kuntoutuksessa mukana olevan asiakkaan tarvitse maksaa palvelusta. Ratsastuskoulun palveluita Metsäkylästä ostavat niin yksityishenkilöt, kunnat, lastensuojelulaitokset kuin järjestötkin.

5.2 Metsäkylän asiakkaat

Metsäkylän sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaat tulevat monista eri lähtökohdista. Useat tarvitsevat tukea arjenhallinnassa sekä omien tarpeidensa ja tulevaisuutensa kartoittamisessa. Asiakkailta voi olla neuropsykiatrisia haasteita kuten tarkkaavaisuushäiriöitä tai autismikirjon häiriötä. Tällöin esimerkiksi Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen tarjoama Kelan Oma Väylä -kuntoutus voi olla asiakkaalle sopiva palvelu.

Myös mielenterveysasiakkaita käy Metsäkylässä paljon ja Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus tarjoaakin esimerkiksi erilaisia päivätoimintaryhmiä mielenterveyskuntoutujille. Ryhmätoiminnan kautta asiakas voi esimerkiksi löytää sosiaalisia kontakteja, vertaistukea sekä mukavaa tekemistä arkeensa (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020).

Iso osa asiakkaista on erityislapsia ja -nuoria, joiden on ehkä muuten vaikeaa löytää itselleen sopivaa paikkaa harrastaa. Metsäkylässä järjestetään esimerkiksi Turun kaupungin tukemia soveltavan liikunnan ratsastuskursseja, joilla hoidetaan ja varustetaan hevosia sekä ratsastetaan. Kurssit sopivat 6–15-vuotiaille lapsille ja nuorille, joilla voi olla esimerkiksi autismikirjon häiriö, tarkkaavaisuuden häiriö, Down-syndrooma, lievä CP-vamma tai muita harrastamista vaikeuttavia diagnooseja. Kurssille osallistuvan tulee kuitenkin voida liikkua itsenäisesti ilman apuvälineitä. (MetKu 2022.)

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen omistajan mukaan Metsäkylään toivotaan tervetulleeksi kaikki ja Metsäkylässä pääseeikin avustetusti liikkumaan kaikkialle, niin kahvila- ja ryhmätilaan kuin talliinkin. Käytössä ovat myös esteetön wc, tarvittaessa asennettava pyörätuoliluiska sekä selkäänousuramppi hevosien selkään nousua helpottamaan. Metsäkylässä vierailevilla asiakkailla voi siis olla myös sellaisia vammoja, jotka rajoittavat heidän toimintakykyään merkittävästi.

Metsäkylässä käy paljon myös terveyspalveluiden kuten Kelan kuntoutuspsykoterapian sekä eläin- ja hevosavusteisen terapian asiakkaita. Metsäkyä tarjoaa myös terapia-arviointia sekä koulutuspsykoterapiaa, joka on tarkoitettu psykoterapeuttikoulutuksessa oleville opiskelijoille (MetKu 2022).

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen asiakkaat tulevat monista eri lähtökohdista ja elämäntilanteista. Asiakkailta voi olla neurologisia haasteita, mielenterveyden ongelmia, vaikeuksia oman elämän sekä arjen hallinnassa tai vain kiinnostusta hevosharrastusta kohtaan. Asiakkaina voi olla perheitä, yksilöasiakkaita tai vaikka erilaisia ryhmiä,

jotka saapuvat Metsäkylään muiden yritysten tai järjestöjen kautta. Asiakkaat voivat olla kaikenikäisiä, tosin useat Metsäkylän palvelut ovat suunnattu lapsille, nuorille ja nuorille aikuisille.

Metsäkylälle tärkeitä yhteistyötahoja ovat esimerkiksi koulut, useat sosiaali- ja terveysalan palveluntuottajat sekä Varsinais-Suomen alueen järjestöt. Monet asiakkaista ohjautuvat palveluiden pariin näiden tahojen kautta. Erityisesti järjestöjen asiakkaille järjestetään erilaisia ryhmiä ja eläinavusteisuuteen liittyviä tilaisuuksia.

5.3 Ammatillinen eläinavusteinen työ Metsäkylässä

Metsäkylässä ammatillista eläinavusteista työtä on muun muassa eläinavusteiset sosiaalipalvelut, kuten päivä- ja työtoimintaryhmät, sosiaaliohjaus sekä Kelan Oma Väylä -kuntoutus. Sosiaalipalveluita toteutetaan Metsäkylässä pääsääntöisesti eläinavusteisesti. (MetKu 2022.) Eläinavusteisesti voidaan toteuttaa myös terveyspalveluita, kuten eläinavusteista terapiaa sekä hevosavusteista psykoterapiaa. Eläinavusteiseen toimintaan voidaan laskea kuuluvaksi myös Metsäkylän nettisivuilla mainitut ratsastuskoulun palvelut kuten alkeiskurssit, erilaiset ratsastustunnit ja tapahtumat sekä päivä- ja viikonloppuleirit.

Eläinavusteisia menetelmiä, joita esimerkiksi Metsäkylän sosiaalipalveluissa hyödynnetään paljon, ovat muun muassa erilaiset eläimen hoitoon liittyvät toiminnot ja tehtävät. Tällaisia ovat esimerkiksi hevosen harjaus, karsinan tai tallin siivous, varusteiden ylläpito ja puhdistus sekä kanien tai hevosten ruokinta. Sen lisäksi eläinten kanssa on mahdollista harjoittaa erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joita ovat esimerkiksi ratsastus, metsäkävelyt, talutusharjoitukset sekä poniagility. Rentoutumiseen liittyviä menetelmiä ovat esimerkiksi ponirentoutukset, läsnäoloharjoitukset sekä eläimen silittely ja rapsuttelu tai tarkkailu. Sopiva menetelmä valitaan sen perusteella, mitkä ovat toiminnan tavoitteet, mutta huomioon tulisi ottaa myös asiakkaan omat mieltymykset ja mahdolliset rajoitteet. Menetelmiä voidaan toteuttaa tilanteesta riippuen joko yksilöasiakkaan tai ryhmien kanssa. Ryhmien kanssa toimiessa läsnä on yleensä myös useampi kuin yksi eläin, jotta kaikki ryhmäläiset saavat tapaamisesta jotain irti ja kaikille riittää miellyttävää tekemistä.

6 OPAS

Tässä luvussa käsittelemme kehittämistyömme tuotoksen eli Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskukselle koostamamme perehdytysoppaan työstämisen vaiheita, menetelmiä sekä toteutustapoja. Avaamme tarkemmin myös oppaaseen valitsemiamme teemoja.

6.1 Tarve ja perustelut

Kehittämistyön alussa saimme toimeksiantajaltamme Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskukselta toiveen sellaisen oppaan luomisesta, jota voitaisiin käyttää työyhteisössä apuna ja tukena uuden työntekijän perehdytyksessä. Lisäksi oppaasta hyötyisivät myös tämänhetkiset työntekijät, sillä oppaaseen kirjattaisiin työpaikan yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat, jolloin työntekijöiden toiminnan linja yhtenäistyisi. Kun kaikilla on samat toimintatavat, epäselvyyksiltä ja sekaannuksilta välttyään sekä työskentelystä tulee sujuvampaa ja turvallisempaa. Tavoitteenamme olikin muun muassa se, että oppaan kehittämisen kautta Metsäkylässä saataisiin kaikille työntekijöille samanlainen käsitys siitä, miten juuri kyseisessä työympäristössä tulee toimia. Uskoimme, että oppaan avulla työtehtävien sisältö selkenisi sekä toiminnasta tulisi yhä turvallisempaa, kun kaikilla olisi työstä samanlainen kuva.

Työntekijän perehdyttäminen on työturvallisuuslaissa mainittu työnantajan lakisääteinen velvollisuus. Työntekijä tulee erityisesti ennen uuden työn aloittamista perehdyttää työhön, työpaikan olosuhteisiin, oikeanlaisiin työmenetelmiin sekä turvallisiin työtapoihin. Tarvittaessa ohjausta täydennetään myös myöhemmin, mikäli se on työntekijälle tarpeen. (Työturvallisuuslaki 738/2002.) Olemmekin opasta tehdessämme ottaneet huomioon perehdytyksen eri osa-alueet ja pyrimme vastaamaan niihin kaikkiin.

Perehdytyksen merkitys on työyhteisölle suuri. Hyvä ja toimiva perehdytys vähentää työntekijöiden vaihtuvuutta ja vaikuttaa työn tulokseen positiivisesti lisäten tehokkuutta ja kannattavuutta. Työntekijän motivaatio työtä kohtaan kasvaa hyvän perehdytyksen myötä. Samalla toimiva perehdytys myös välittää positiivista kuvaa työpaikasta ja lisää työntekijöiden työhyvinvointia sekä vähentää työtapaturmia ja poissaoloja. (Lepistö 2004, 56–57.) Kun perehdytys on siis huolellisesti suunniteltu ja toteutettu, sillä on paljon positiivisia vaikutuksia niin työnantajapuoleen kuin työntekijäänkin.

Toimeksiantajamme oppaasta saaman hyödyn lisäksi opinnäytetyötä tehdessä halusimme erityisesti perehtyä yleisesti eläinavusteiseen työskentelyyn ja nostaa esiin sen hyötyjä sosiaalialan asiakkaiden kuntoutumisen sekä hyvinvoinnin tukena. Halusimme siksi tehdä oppaasta myös nettiversion, jotta muutkin aiheesta kiinnostuneet tahot tai eläinavusteista toimintaa järjestävät yritykset voivat etsiä oppaasta vinkkejä itselleen. Näin myös tavoitteemme siitä, että eläinavusteisuuden toiminnan tunnettuus lisääntyisi sekä ihmiset alkaisivat havaita ja ymmärtää sen hyötyjä yhä paremmin, toteutuisi.

Tavoitteemme opasta tehdessä sekä aiheeseen perehtyessä oli myös saada sellaista uutta tietoa, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää esimerkiksi eläinavusteista toimintaa suunniteltaessa ja järjestettäessä Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa. Kehittämistyön tuotoksena oli siis eläinavusteista toimintaa sosiaalialan asiakkaiden kanssa käsittelevä nettiopas Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen työntekijöille sekä muille aiheesta kiinnostuneille. Osa tuotosta on myös tämä opinnäytetyöraportti, jossa olemme käyneet prosessia läpi kohta kohdalta ja kuvanneet työmme eri vaiheet. Opas on kokonaisuudessaan liitetty tämän opinnäytetyön loppuun.

6.2 Oppaan työstämisen vaiheet

Kehittämistyönprosessi muodostuu erilaisista tehtävistä, joita ovat perustelu, organisointi, toteutus, levittäminen ja arviointi. Kehittämisprosessi voi edetä lineaarisesti, tasolta toiselle, spiraalina tai spagettimaisesti etenevinä prosesseina. (Toikko & Rantanen 2009, 56.) Meidän tapauksessamme kyse oli lineaarisesta etenemisestä; Aloitimme pohjimalla perusteluja ja tarvetta, jonka jälkeen organisoimme ja toteutimme oppaan, sen valmistuttua levitimme oppaan suunniteltuihin paikkoihin ja käyttötarkoituksiin ja lopuksi arvioimme työmme tulosta. Arvioinnista ja tulosten levittämisestä kerromme lisää opinnäytetyömme lopuksi yhteenvedon yhteydessä, mutta muut vaiheet avaamme tässä.

Kehittämistoimintamme eli oppaan rakentaminen lähti liikkeelle perusteluista, joiden tehtävänä on Toikon ja Rantasen mukaan vastata siihen, miksi jotakin pitää kehittää juuri nyt. Kehittämisen perusta nojaa ongelmaan ja visioon. Yleensä molemmista lähtökohdista on hyvä lähteä toimimaan, koska visio motivoi ihmistä toimimaan, mutta ongelmat toimivat sytykkeinä (Toikko & Rantanen 2009, 57). Eläinavusteisuudessa on paljon vision kaltaista ihannekuvaa sen hyötyjen ja positiivisten vaikutusten kannalta. Ongelmana taas ovat lisääntyneet mielenterveyden ja lastensuojelun haasteet sekä työelämän kan-

nalta uupumus, työn kuormittavuus, työntekijöiden löytäminen sekä sitoutuminen työsuhteisiin. Toteutuksen kannalta on eduksi, jos tavoite voidaan perustella mahdollisimman konkreettisesti ja rajata vain yhteen tai kahteen tavoitteeseen, vaikka niitä voitaisiinkin määritellä enemmän. Perusteluissa otetaankin kantaa siihen miksi monien asioiden joukosta juuri valitut aiheet vaativat erityishuomiota. (Toikko & Rantanen 2009, 57.) Päädyimmekin rajaamaan tavoitteemme Metsäkylän työyhteisön työtapojen yhtenäistämiseksi, uusien työntekijöiden perehdyttämisen helpottamiseksi sekä yleisesti eläinavusteisuuden tunnettuuden lisäämiseksi.

Toiminnan organisointi perustuu tavoitteiden hyväksyntään ja virallistamiseen organisaation hyväksynnän kautta. Kehittämistoiminnassa organisointi on käytännön toteutuksen suunnittelua ja valmistelua. Tavoite muodostaa siis lähtökohdan organisoinnille. (Toikko & Rantanen 2009, 58.) Osana oppaanmuodostamisprosessia kävimmekin useita keskusteluja toimeksiantajamme kanssa, jotta saisimme häneltä hyväksynnän suunnitelmamme toteuttamiselle. Lisäksi keskustelimme Metsäkylän työntekijöiden kanssa saadaksemme koko organisaation näkökulman kuuluviiin oppaan sisältöä suunnitelmassa.

Keräsimme myös laajalti tietoa erilaisista teorialähteistä ja tutustuimme eläinavusteisen työn nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin esimerkiksi osallistumalla eduskunnan eläinavusteisen työryhmän 15.6.2022 järjestämään kansalaisinfoon kyseisestä aiheesta. Eduskunnan eläinavusteinen työryhmä myös vieraili Metsäkylässä elokuussa, ja valmistelimme heidän vierailuaan varten posterin, joka esitteli Metsäkylän eläinavusteista toimintaa. Lähetimme myös valmiin opinnäytetyömme eduskunnan eläinavusteisen työryhmän luettavaksi. Yksi meistä suoritti opintojensa aikana työharjoittelun Metsäkylässä, mikä osaltaan helpotti prosessin toteuttamisesta. Toiset meistä tutustuivat opinnäytetyömme työympäristöön työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen sekä Metsäkylässä tehtyjen vierailujen ja opasta varten toteutetun valokuvauksen kautta.

Kehittämistoiminnan toteutus muodostuu ideoinnista ja priorisoinnista, usein ideat nousevat jo perustelu- ja organisointivaiheissa, mutta niihin voidaan vielä palata toteutusvaiheessa. Oleellista on miettiä, miten tavoite voidaan saavuttaa. Priorisointi on välttämätöntä, koska kaikkea mahdollista ei voida toteuttaa. Toteutus pitää rajata mahdollisimman tarkasti. Kehittämistoiminta on konkreettista toimintaa, johon liittyy pohtiva ja analysoiva taso. (Toikko & Rantanen 2009, 60.) Kaiken valmistelun jälkeen aloimme muodostamaan työmme varsinaista tuotosta eli opasta. Kokosimme aiemmissa vaiheessa

keräämäämme tietoa teorialähteistä sekä käymistämme keskusteluista Metsäkylän henkilöstön kanssa ja priorisoimme eri aihealueita ja niiden tarvetta. Rajasimme lopulta oppaaseen ne aiheet, jotka tuntuivat mielestämme tärkeimmiltä ja oleellisimmilta tavoitteidemme näkökulmasta.

6.3 Oppaan sisältö ja rakenne

Oppaamme on 25 sivun pituinen kooste eläinavusteisuuden toimintatavoista ja periaatteista. Se koostuu kuudesta eri aihealueesta: työympäristön esittely, turvallisuus, eettisyys, työhyvinvointi, koulutukset ja osaaminen sekä työmenetelmät. Oppaan aiheet määräytyivät laissa määriteltyjen perehdytysvaatimusten lisäksi työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen sekä esihenkilöltä tulleiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Opas on rakennettu teorialähteen pohjalta ja mukailtu sopimaan nimenomaan Metsäkylän työympäristöön. Samalla oppaasta voi saada kuitenkin vinkkejä ja sitä voi hyödyntää yleisenä eläinavusteisuuden toimintatapaohjeistuksena muuallakin. Oppaan sisältöä avaamme tarkemmin seuraavaksi.

Työympäristön esittely

Oppaamme ensimmäisessä kappaleessa esittelemme Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen ympäristön ja tilat sekä työtarvikkeet. Kerromme, kuinka monta eläintä Metsäkylässä tällä hetkellä on ja miten eläimet näkyvät ja ovat läsnä päivittäisessä työssä. Lisäksi kerromme paikan esteettömyydestä ja sen saavuttamisen apuna käytettävistä työvälineistä.

Olemme liittäneet oppaaseen kartan, johon on rajattu Metsäkylän tontti ja merkitty rakennukset sekä kaikki turvallisuuden kannalta oleelliset paikat, esimerkiksi ensiapulaukun ja käsisammuttimien sijainnit. Kartta kertoo myös, missä kokoontumispaikat ovat erikseen ihmisille ja hevosille, mikäli tilat täytyy evakuoida.

Turvallisuus

Turvallisuuteen panostetaan Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa paljon ja se onkin yksi Metsäkylän toimintaa ohjaavista arvoista (MetKu 2022). Jaamme oppaassamme turvallisuuden Metsäkylässä kolmeen eri osaa, jotta aiheen hahmottaminen olisi helpompaa; työturvallisuus, eläinten turvallisuus sekä asiakkaiden turvallisuus. Kuitenkin nämä turvallisuuden osa-alueet vaikuttavat kaikki toinen toisiinsa. Esimerkiksi se, kokeeko eläin olonsa turvallisesti, vaikuttaa asiakkaan sekä työntekijän turvallisuuteen. Pelästynyt hevonen voi paeta paikalta, jolloin sen liikkeet ovat suuria ja nopeita. Tällöin vaarana voi olla esimerkiksi se, että ihminen jää pakenevan hevosen alle.

Oppaan turvallisuutta käsittelevän luvun ensimmäinen kappale kertoo työturvallisuudesta, eli käsittelemme sitä, miten työntekijöiden turvallisuus otetaan Metsäkylässä huomioon. Työturvallisuudella tarkoitetaan riskien, vaaratilanteiden ja työkykyä haittaavien tekijöiden minimoimista työympäristössä. Työturvallisuus kattaa niin fyysisen kuin psykososiaalisenkin kuormituksen. Työnantaja on velvoitettu huolehtimaan työntekijöidensä terveydestä ja turvallisuudesta työpaikalla. (Työturvallisuuskeskus n. d.) Työturvallisuudesta tuomme esiin esimerkiksi Metsäkylän pelastussuunnitelman ja turvallisuussuunnitelman sekä kehotamme tutustumaan niihin tarkemmin. Lisäksi mainitsemme sääolosuhteiden luomista vaaratilanteista sekä turvavarusteiden käytöstä.

Seuraava kappaleemme kertoo asiakasturvallisuudesta. Asiakasturvallisuus on tärkeä osa sosiaalipalvelua sen laatua arvioidessa. Asiakasturvallisuus sosiaalialalla tarkoittaa palvelujen turvallisuuden varmistamista sekä asiakkaan suojaamista vahingoittumiselta. Asiakkaan turvallisuuteen vaikuttaa esimerkiksi tilojen ja tarvikkeiden turvallinen käyttö sekä toimiva tiedonkulku. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.) Käymme oppaassamme läpi työpaikan säännöt liittyen asiakkaisiin ja heidän toimintaansa eläinten kanssa; asiakasta ei esimerkiksi koskaan jätetä yksin valvomatta eläimen kanssa. Lisäksi käymme läpi pakolliset turvavarusteet eläimiä käsitellessä.

Asiakasturvallisuuden alle olemme tehneet vielä oman kappaleen, joka käsittelee asiakkaan yksityisyydensuojaa sekä tietoturvaa. Tässä kappaleessa kerromme sosiaali- ja terveysalan salassapitosäännöksistä ja käymme läpi käytännön riskitilanteita esimerkiksi samoja tiloja käytettäessä tai asiakkaiden asioista puhuttaessa.

Lopuksi käsittelemme oppaassa vielä eläinten turvallisuutta. Kun eläin on osana työtä, on tärkeää muistaa huomioida myös eläimen hyvinvointi ja pitää eläimen puolia, koska

se ei pysty sitä tekemään itse. Kerromme esimerkiksi eläimen työkyvyn arvioinnista ja terveydentilan tarkkailemisesta sekä eläimen vapaaehtoisuuteen perustuvasta toimintaan osallistumisesta. Myös eläimen elinympäristön siistinä pitäminen edistää eläimen turvallisuutta ja on siten tärkeä osa työtä eläinavusteisuuden parissa.

Eettisyys

Oppaassamme käsitellään isona osana myös eettisyyttä. Kertaamme oppaassa eettisyydestä aluksi Talentian (2022) julkaisemat sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet, joiden ympärille myös kaikki Metsäkylän toiminta perustuu. Tärkeää on muistaa, että sosiaalialan peruseriaate ja tavoite on ihmisten auttaminen sekä kärsimyksen ja puutteen vähentäminen. Asiakkaan hyvinvointia ja hyvän elämän toteutumista pyritään aina edistämään. Ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat sosiaalialan arvojen peruspilarit, joista pitäisi aina pitää kiinni. (Talentia 2022, 10–20.)

Oppaassa erittelimme lisäksi Metsäkylän eettiset ohjeet asiakastyön toteuttamiselle. Sosiaalialan eettisten periaatteiden lisäksi Metsäkylällä on omia periaatteita, joiden mukaan työtä asiakkaiden kanssa tehdään. Näitä ovat esimerkiksi asiakastilanteen rauhoittaminen ja kunnioittaminen, asiakkaan mahdollisten pelkojen tai epämukavuuksien huomiointi eläimiä käsitellessä sekä turvallisuussääntöjen noudattaminen joka tilanteessa.

Koska työtä tehdään Metsäkylässä eläinten kanssa, on tärkeää kiinnittää huomiota eläinten hyvinvointiin ja eläintyön eettisyyteen. Eläimen kohtelu ja hyvinvointi on tärkeää muistaa huomioida aina, kun se on osana ammatillista toimintaa. Eläimen ohjaaja on vastuussa toiminnan turvallisuudesta sekä asiakkaalle että eläimelle. Toiminnan tulee myös olla miellyttävää kaikille osapuolille, ja eläimen tarpeet ja hyvän olon syntyminen täytyy huomioida siinä missä asiakkaankin. Ohjaajan ja eläimen välisen suhteen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen ja molemminpuoliseen luottamukseen. (Hautamäki ym. 2021, 28.) Oppaassamme käymme läpi toimintatapoja, joiden avulla varmistetaan eläimen hyvinvoinnin näkökulma työtä tehdessä. Tärkeää on huomioida esimerkiksi eläimen terveydentila, lajityypillisen elämän tarjoaminen, turvallisuusseikat sekä eläimen vapaaehtoisuus toimintaan osallistumiseen. Eläimen kanssa työskentelyn tulisi olla asiakkaan lisäksi eläimelle itselleenkin mieluista ja hyödyllistä.

Työhyvinvointi

Oppaassa työhyvinvointia käsitellään sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden sekä eläinavusteisen työn tekijöiden näkökulmasta. Työhyvinvoinnilla tarkoitetaan työntekijän hyvinvointia työpaikalla ja työhön liittyen. Työhyvinvointiin liittyy niin fyysinen kuin psyykinenkin terveys sekä työyhteisön ilmapiiri ja työolot. Myös riittävä ammattitaito ja työn hallinta ovat tärkeitä osia työhyvinvoinnin rakentumisessa. Kiire, alimiehitys ja turvaton työympäristö puolestaan huonontavat työhyvinvointia. (Manka ym. 2010, 7.)

Työhyvinvointi on tärkeä osa jokaista työyhteisöä, koska yksilön henkilökohtaisen terveyden ja hyvinvoinnin parantamisen lisäksi se tutkitusti vaikuttaa myös itse yrityksen tuottavuuteen. Työhyvinvointi esimerkiksi vähentää sairauspoissaoloja ja niihin liittyviä kustannuksia, tekee yksittäisistä työntekijöistä tehokkaampia ja työstä tuloksellisempaa sekä vähentää työntekijöiden vaihtuvuutta. (Manka ym. 2010, 13.) Työhyvinvointi onkin osaltaan kilpailukeino, jonka avulla tulosta voidaan nostaa ja hyviä työntekijöitä saadaan houkuteltua töihin (Kehusmaa 2011, 81).

Olemme päättäneet käsitellä työhyvinvointia oppaassamme, koska koemme sen olevan tärkeä osa työpaikan toimintaa. Kun uutta työntekijää perehdytetään, on tärkeää luoda kuva siitä, että yritys panostaa työntekijän hyvinvointiin ja terveyteen. Oppaassa kerrommekin tavoista, joilla työnantaja pyrkii huomioimaan työntekijänsä ja panostamaan heidän hyvinvointiinsa. Lisäksi kannustamme työntekijää puhumaan työnantajan kanssa, mikäli työssä ilmenee jotain sellaista, mikä painaa mieltä tai tuntuu hankalalta. Käymme oppaassa läpi myös erilaisia turvallisuuteen ja työtapoihin liittyviä seikkoja, jotka myös vaikuttavat työhyvinvoinnin kokonaisuuteen.

Uskomme työhyvinvoinnin olevan osaltaan myös jokaisen työntekijän omalla vastuulla esimerkiksi työpaikan hyvän ilmapiirin sekä toimivan yhteistyön luomisessa ja ylläpitämisessä. Oppaassa haluammekin tuoda työnantajan velvollisuuksien ja tarjoamien etujen lisäksi ilmi sen, että kyseisessä työpaikassa jokainen tekee osansa hyvinvoinnin tukemiseksi.

Työntekijöiden koulutukset ja osaaminen

Oppaassa kerromme millaisella koulutuksella ja osaamisella Metsäkylässä sosiaalialan eläinavusteista työtä toteutetaan. Avaamme hieman myös sitä, miksi Metsäkylässä työntekijöiltä toivotaan sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen lisäksi vähintään pitkää kokemusta hevosten kanssa toimimisesta. Tämän raportin neljännessä pääluvussa olemme esitelleet sosiaalialan työntekijöille sopivia eläinavusteisuuden täydennyskoulutuksia, joista osa on myös MetKun työntekijöillä. Eläinavusteisuudesta ei ole toistaiseksi olemassa omaa ammattitutkintoa eikä sitä opeteta osana sosiaali-, kasvatustai terveystieteiden tutkintoja, joten eläinavusteisuuden osaaminen tulee hankkia oman peruskoulutuksen lisänä. MetKun työntekijöillä on paljon koulutustutustuneisuutta ja osaamista eläinavusteisuuteen liittyen. Koulutusten lisäksi eläinavusteisuudessa tarvittavia taitoja ovat vuorovaikutustaidot, eettinen osaaminen, eläimen käytöksen ja eleiden ymmärtäminen sekä kyky luovasti suunnitella eläimen kanssa käytettäviä menetelmiä, mutta toisaalta kyky joustavasti muuntautua vaihtelevien tilanteiden myötä.

Työmenetelmät eläinavusteisuudessa

Erilaisia työmenetelmiä eläinavusteisuudessa on todella paljon, sillä eläinavusteisuutta voidaan hyödyntää monissa ympäristöissä erilaisten asiakkaiden ja haasteiden parissa. Menetelmän valinta riippuu kuitenkin usein asiakkaan tarpeista, rajoitteista sekä toiminnassa käytettävästä eläimestä. Oppaassa keskityimme vain Metsäkylän sosiaalipalveluiden asiakastyössä toimiviksi todettuihin eläinavusteisiin menetelmiin.

Oppaassa olemme jakaneet Metsäkylän eläinavusteisessa työssä käytetyt menetelmät neljään osioon aiheen rajaamiseksi sekä tekstin helppolukuisuuden lisäämiseksi. Laatiimme otsikot ovat eläimen hoitoon liittyvät menetelmät, eläin helpottamassa vuorovaikutusta, rauhalliset harjoitteet eläimen kanssa sekä virkistys ja positiiviset kokemukset eläimen kanssa.

Eläimenhoidollisia menetelmiä Metsäkylässä ovat muun muassa eläinten ruokinta sekä niiden asumusten ja aitausten siivous. Oppaassamme mainitaan myös esimerkiksi hevosien harjaaminen, heinien sekä veden kantaminen hevosille, varusteiden kuten satulan ja suitsien huolto sekä muita talli ja maatilaympäristöön kuuluvia työtehtäviä. Eläimen hoitaminen sekä tämän terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeää työtä

Metsäkylässä, sillä hyvinvoivat eläimet ovat pohja eläinavusteisen toiminnan onnistumiselle. Tekemällä tällaista merkityksellistä ja tärkeää työtä, jossa pääsee tavallaan auttamaan eläintä, asiakas voi saada onnistumisen kokemuksia sekä tuntea olevansa arvokas.

Tilanteita, joissa eläimen läsnäolo voi helpottaa ammattilaisen sekä asiakkaan välistä vuorovaikutusta, ovat esimerkiksi keskustelutilanteet. Eläimen läsnäololla on stressiä lieventävä sekä sosiaalisuutta lisäävä vaikutus. Kun eläin reagoi asiakkaan tunteisiin sekä toimintaan, oppii asiakas asioita myös itsestään. (Hautamäki ym. 2021, 19.) Esimerkiksi Metsäkylässä monille asiakkaille tilanne, jossa ammattilaisen kanssa istutaan pupujen aituksessa samalla keskustellen asiakkaan asioista ja välillä pupujen käytöksestä, tuntuu usein helpommalta kuin tilanne, jossa ammattilaisen kanssa istutaan vastakkain hiljaisessa toimistossa. Myös siis se, että osa keskittymisestä kohdistuu välillä eläimeen tai johonkin tekemiseen, kuten hevosaitauksen siivoamiseen, voi tehdä tilanteesta asiakkaan mielestä vähemmän ahdistavan.

Rauhallisia eläimen kanssa tehtäviä harjoitteita Metsäkylässä ovat esimerkiksi rentoutus- sekä läsnäoloharjoitukset ponien kanssa. Tällaisen harjoitteen aikana voidaan esimerkiksi seisoa ponin vierellä ja tunnustella sekä silittää ponia, kuunnella ympäristöstä tulevia ääniä sekä kiinnittää huomiota muihin tuntemuksiin tai hajuihin ja tuoksuihin. Jos eläimen lähestyminen tai koskeminen tuntuu asiakkaasta vielä liian jännittävältä, voidaan ammattilaisen kanssa yhdessä myös vain tarkkailla eläimen toimintaa ja eleitä kauempaa. Kuitenkin esimerkiksi jotkut Metsäkylän asiakkaat ovat kertoneet kokevansa arjessaan yksinäisyyttä sekä myöhemmin maininneet eläimen kosketuksen tuntuneen lohdulliselta ja mukavalta. Eläin voi olla asiakkaalle hyödyksi myös vaikkapa kärsivällisyyden ja paikalleen asettumisen opettelussa. Eläimen vieressä ei useimmiten kannata riehua tai käyttäytyä muuten arvaamattomasti, sillä eläin voi säikähtää ja lähteä pois. Pitääkseen eläimen lähellään, on siis osattava rauhoittua ja olla läsnä.

Oppaaseen listattuja ja Metsäkylässä käytössä olevia virkistyksellisiä tai elämyksellisiä eläinavusteisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi metsäretket tai kävelylenkit ponien tai koirien kanssa, poniagilityradan suunnittelu ja rakentaminen sekä poniagilityn kokeilu. Myös eläimen hoitaminen ja somistaminen sekä valokuvaus tai vain eläinten näkeminen sekä niiden rapsuttelu voi olla asiakkaalle mieleenpainuva kokemus. Eläimen ilo tarttuu usein myös ihmiseen ja yhteinen tekeminen virkistää. Monille sosiaalialan asiakkaille kuitenkin jo pelkästään eläimen näkeminen tai koskeminen voi olla kokemuksena täysin uusi ja jännittävä.

Se, miten edellä mainittuja menetelmiä voidaan toteuttaa, riippuu aina asiakkaasta. Eläimen ja menetelmien käyttöön vaikuttavat esimerkiksi asiakkaan toiveet, toimintakyvyn taso, mahdolliset rajoitteet sekä se, mikä eläin on kyseessä. Esimerkiksi asiakkaalle, joilla ei ole kokemusta eläinten kanssa toimimisesta, pupujen ruokkiminen voi tuntua menetelmälle, josta on helppoa ja turvallista aloittaa. Mainituista menetelmistä monet ovat myös kokemattomalle eläinten käsittelijälle helppoja toteuttaa. Tämä takaa niin asiakkaalle kuin myös käytettävälle eläimelle positiivisia kokemuksia sekä onnistumisia. Metsäkylässä eläinavusteisen menetelmän valinta, suunnittelu sekä asiakkaan toimintakyvyn ja rajoitteiden arviointi on työntekijän vastuulla. Suunnitelmallisuus usein helpottaa työskentelyä, mutta maatilaympäristössä ja eläinten kanssa olosuhteet voivat muuttua nopeasti, joten suunnitelmiin ei kannata liiaksi takertua. Luovuus sekä kyky joustaa, ovat mielestämme osoittautuneet hyvin tärkeiksi ominaisuuksiksi eläinavusteisen toiminnan toteuttajalle.

6.4 Oppaan toteutuksessa käytetyt menetelmät

Kehittämisessä on aina kysymys intresseistä, joten keskeistä on valita näkökulma. Vaihtoehtoina lähtökohdiksi voivat olla esimerkiksi vallitsevat toimintaperiaatteet tai työntekijöiden asiantuntijuus. Myös sitä tulee pohtia, kyseenalaistetaanko olemassa olevia rakenteita ja toimintatapoja ja mikä merkitys annetaan eri toimijoille tai kaikkien toimijoiden osallistumiselle. Pitkälti on siis kyse intressivalinnoista. (Toikko & Rantanen 2009, 49.) Näkökulman valinnan teimme sen perusteella, mitkä olivat toimeksiantajamme tarpeet. Intressinämme oli kuitenkin myös lisätä eläinavusteisen työn tunnettavuutta ja toteuttamista yhteiskunnassa, joten toivomme oppaan toteuttavan myös tätä tarkoituksperää. Näiden valintojen pohjalta lähdimme siis pohtimaan sitä, minkälaisia menetelmiä voisimme hyödyntää työtä tehdessämme.

Kun tarpeet kehittämistyölle on perusteltu ja aihe on rajattu, tulee luova vaihe eli ideointi. Tässä vaiheessa pohditaan sitä, mitä muutettavaa tämänhetkissä käytännöissä on ja miten toivottuun tulokseen voidaan päästä. Tässä vaiheessa myös sovitaan alustava suunnitelma siitä, miten kehittämistyö kanssa edetään. Ideointivaiheeseen on hyvä ottaa mukaan mahdollisimman monta eri henkilöä, jotta ideoinnissa ja suunnittelussa saadaan huomioitua riittävän monta eri näkökulmaa. (Salonen ym. 2017, 58.) Tämän vuoksi olimme kehittämistyön aikana useasti viestitse yhteydessä toimeksiantajaan, tapasimme häntä kasvatusten sekä keskustelimme mahdollisimman monen Metsäkylän työntekijän

kanssa kehittämistyömme aiheista. Näin mahdollistimme sen, että saimme kehittämistyöhön eli oppaaseemme mukaan mahdollisimman monta erilaista näkökulmaa ja ideaa.

Tämä opinnäytetyö ja kehittämämme opas perustuvat ajankohtaiseen ja tutkittuun tietoon eläinavusteisuudesta. Käyttämämme menetelmiä olivat alussa suunnittelu, perehtyminen saatavilla olevaan teorian tietoon ja materiaaleihin sekä keskustelut ja ideointi keskenämme sekä toimeksiantajan kanssa muistiinpanoja tehden. Nauhoitusluvan saatamme nauhoitimme osan työntekijöiden sekä toimeksiantajamme kanssa käydyistä keskusteluista, jotta pystyimme vielä myöhemmin niihin palaamaan. Kenttätyö koostui havainnoinnista, keskusteluista ja ympäristön sekä eläinten valokuvaamisesta. Lopuksi kokosimme keräämäämme aineistoa ja faktatietoa, yhdistimme ne ja koostimme niistä oppaan.

Lähdimme toteuttamaan opasta ilmaisella Canva-nettisovelluksella, jonka avulla voi luoda erilaisia pdf-tiedostoja. Valitsimme kyseisen sovelluksen, koska pidimme tärkeänä oppaan ulkoisen asun miellyttävyyttä ja esimerkiksi kuvien käyttöä osana opasta, ja Canvan avulla se onnistui helposti.

Tutustuimme kehittämistyön aikana siis useisiin erilaisiin kehittämistyön menetelmiin, joiden avulla voidaan esimerkiksi kerätä materiaalia. Kaikki edellä mainitsemamme oppaan koostamisessa hyödynnetyt menetelmät ovat prosessin selkeyttämisen vuoksi kuvattu myös kuviossa 1.

Yhteistyö Metsäkylän työntekijöiden kanssa

Yhteistyö Metsäkylän työntekijöiden kanssa oli merkittävä osa kehittämistyötämme, sillä tavoitteenamme oli se, että koostamamme opas lopulta palvelisi niin vanhoja kuin uusia-kin työntekijöitä Metsäkylässä. Osana opinnäytetyötämme keskustelimme Metsäkylän työntekijöiden kanssa ja kyselimme heidän mielipiteitään, ajatuksiaan ja näkemyksiään liittyen eläinavusteiseen toimintaan Metsäkylässä. Kävimme keskustelua neljän eläinavusteista työtä toteuttavan työntekijän kanssa. Työntekijöillä oli koulutuksinaan toimintaterapeutin koulutus, sosionomin koulutus, psykoterapeutin koulutus sekä ratsastuksenopettajan koulutus. Toimintaterapeutin koulutukseen oli yhdistetty luonto- ja eläinavusteisen mindfulness-ohjaajan koulutus, sosionomin koulutukseen eläinavusteisen neuropsykiatrisen valmentajan koulutus sekä ratsastuksenopettajan koulutukseen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan koulutus. Työntekijöistä kaksi toteutti

Metsäkylässä myös Kelan Oma Väylä -kuntoutusta eläinavusteisesti. Lisäksi keskustelimme Metsäkylän omistajan sekä johtajan Nina Fagerströmin kanssa, jotta saimme tärkeää tietoa myös hänen näkemyksistään ja toiveistaan oppaaseen liittyen.

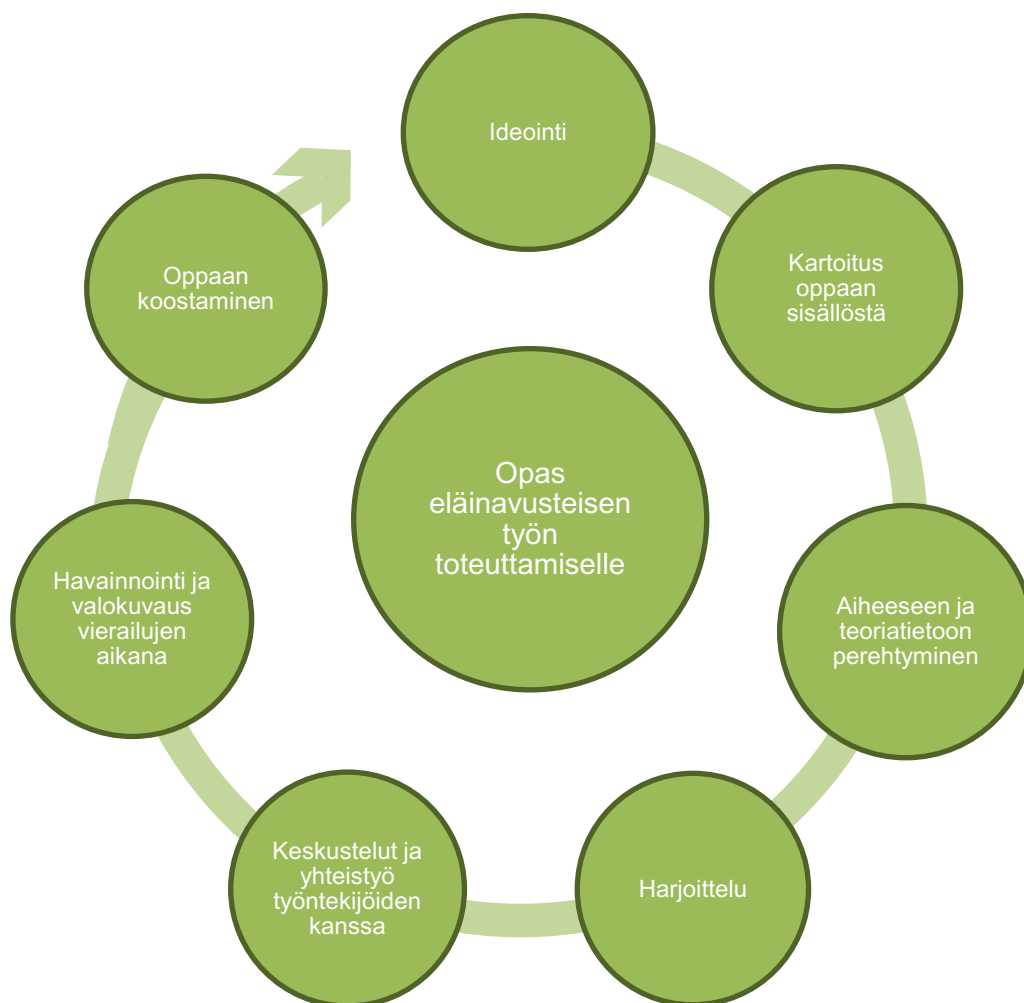
Kun valitaan haastatteluun, tai meidän tapauksessamme keskusteluun sekä ideointiin, osallistujia, on tärkeää miettiä, mitä ollaan tutkimassa. Aiheen perusteella tulee valita sellaiset henkilöt, joilla on asiantuntemusta tai kokemusta kyseisestä teemasta. (Vilkkä 2015, 135.) Tämän vuoksi valitsimme keskusteluihin mukaan henkilöitä, jotka olivat tehneet eläinavusteista työtä Metsäkylässä jo useita vuosia. Näillä työntekijöillä tuntui olevan myös omaa kiinnostusta eläinavusteisen työn kehittämistä kohtaan, minkä vuoksi he osallistuivat keskusteluihin sekä oppaan kehittämiseen mielellään. Osan keskusteluista kävimme myös sähköpostitse.

Keskustelujen tueksi olimme koonneet keskustelurungon, johon olimme listanneet eläinavusteisuuteen liittyviä aiheita sekä kysymyksiä, joiden käsittelyn oppaassa koimme tärkeäksi. Keskustelurunkoon, joka on nähtävillä kuvassa 1, valitsimme osan keskustelujen aiheista myös Metsäkylässä ilmi tulleiden tarpeiden perusteella. Koska opas tulee perehdytystarpeeseen, pohdimme, mitkä aiheet ovat työpaikan perehdytyksen kannalta oleellisia. Keskusteluissa käsittelemiämme aiheita olivat perehdytys, työhyvinvointi, työn hyvät ja huonot puolet, oma koulutustausta, työturvallisuus, asiakkaiden ja eläinten turvallisuus, eläintyön eettisyys ja eläinten hyvinvointi. Alkuperäisten aiheiden lisäksi työntekijöiltä tuli ehdotuksia aiheista, joita kannattaisi oppaassa käsitellä. Lopullinen oppaan rakenne ja sisältö muotoiltiin siis omien havaintomme sekä Metsäkylän henkilökunnan toiveiden perusteella, jotta valmis opas palvelisi käyttötarkoitustaan mahdollisimman hyvin.

Ensimmäisen kerran toimeksiantajamme kanssa tapasimme jo vuoden 2022 keväällä. Toimeksiantomme sisältö muuttui kuitenkin vielä tapaamisen jälkeen, lähinnä silloin vallinneen koronatilanteen vuoksi. Alun perin tarkoituksenamme oli järjestää Metsäkylässä toimintapäivä, mutta sopivaa päivämäärää oli hankala löytää eikä koronatilanteen vuoksi päivän turvallisesta toteutuksesta tai osallistujien määrästä voitu saada varmuutta. Tämän vuoksi toimeksiantomme lopulta muuttui eläinavusteisuutta käsittelevän oppaan kokoamiseksi, jolloin koronatilanne ei voisi merkittävästi vaikuttaa opinnäytetyöme toteutukseen. Lopulta yhteistyö Metsäkylän työntekijöiden kanssa toteutui vuoden 2022 syys- ja lokakuun aikana, jolloin vierailimme Metsäkylässä yhteensä viitenä kertana. Näistä kerroista yhtenä kiersimme Metsäkylän työympäristössä sekä kuvasimme materiaalia opasta varten ja muina neljänä kertana keskustelimme työntekijöiden

ja Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen omistajan kanssa. Opasta varten otimme työympäristössä sellaisia kuvia, jotka tukevat oppaan sisältöä ja selkeyttävät tekstiä.

Yhtenä menetelmänä materiaalin keräämisessä käytimme havainnointia. Havainnointi tapahtuu esimerkiksi tarkkailemalla ihmisten toimintaa tuoden esille sen, mitä ihmiset tekevät ja miltä toiminta näyttää sen sijaan, että keskityttäisiin ihmisten sanomisiin. Perustelut toiminnalle tulee kuitenkin löytää muilla keinoin kuin havainnoinnin avulla. (Vilkkä 2015, 142–143.) Havainnointi vierailuiden sekä pitkän harjoittelujakson aikana tuottivat meille materiaalia oppaaseen. Koimme havainnoinnin helpottaneen eläinavusteiseen työhön tutustumista pystyessämme sen avulla hahmottamaan konkreettisemmin millaista työ on. Lokakuun 2022 alussa, kun materiaalia oli kerätty runsaasti ja aiheeseen oli tutustuttu perin pohjin, pääsimme kokoamaan opasta.

Kuvio 1. Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

Keskustelurunko

- Kertoisitko hieman työstäsi, mitä koulutuksia sinulla on?
- Millaisia työmenetelmiä hyödynnät työssäsi?
- Miten työturvallisuus näkyy työssäsi, miten se huomioidaan?
- Miten huomioidaan
 - A) asiakkaiden turvallisuus
 - B) työntekijöiden turvallisuus
 - C) eläinten turvallisuus?
- Mitä erityistä pitäisi ottaa huomioon asiakastilanteessa, jossa eläin on mukana? Miten toimia, jos asiakkaalla ei ole kokemusta eläimistä, hän jännittää tai pelkää?
- Mitä koulutusta ja osaamista eläinavusteisuus mielestäsi vaatii?
- Millaista osaamista ja koulutusta sinulla on? Ajattelitko hankkia vielä jotain uutta, mistä voisit tulevaisuudessa vielä hyötyä?
- Miten huomioit:
 - A) eettisyyden ja
 - B) eläinten hyvinvoinnin työssäsi? (esim. eläimen osallistumisen vapaaehtoisuus, eläinten soveltuvuus, sairastaminen, stressimerkit)
- Kehitysehdotuksia
 - A) uusien työntekijöiden perehdytykseen
 - B) eläinavusteisuuden sosiaalialalla
- Millaisen perehdytyksen olet itse saanut työskennellessäsi eläinavusteisesti tai oletko perehdyttänyt itse työntekijöitä eläinavusteisuuteen, miten? Millaista perehdytystä olisit kaivannut?
- Työn hyvät puolet ja työn haasteet?

Kuva 1. Keskustelurunko Metsäkylän työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen tueksi.

Harjoittelu

Opinnäytetyön sekä oppaan kokoamisprosessiin linkittyi tiiviisti myös yhden meistä suorittama noin 10 viikkoa kestävä sosionomitutkinnon toiminnallisiin menetelmiin syventyvä viimeinen työharjoittelujakso. Harjoittelujakso toteutui Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa vuoden 2022 syksyn aikana ja sijoittuikin samaan ajankohtaan opinnäytetyön sekä oppaan työstämisen kanssa. Harjoittelujakson aiheena oli sosiaalialan asiakastyössä hyödynnettäviin toiminnallisiin menetelmiin syventyminen harjoittelun kautta.

Koska Metsäkylässä toiminnallisia menetelmiä toteutetaan juuri eläinavusteisesti, tuki harjoittelun suorittaminen opinnäytetyön työstämistä. Syvennyimme opinnäytetyön tietopohjaa koostaessa teorial tietoon eläinavusteisuuden taustalla sekä saimme samalla harjoittelun kautta nähdä myös konkreettisia esimerkkejä eläinavusteisuuden hyödyntämisestä Metsäkylän asiakastyössä. Metsäkylässä suoritettua harjoittelujakson ansiosta ymmärsimme eläinavusteisuutta syvemmin, sillä olimme voineet kuulla ja nähdä esimerkkejä erilaisista eläinavusteisista menetelmistä sen sijaan, että olisimme lukeneet niistä vain kirjoista. Harjoittelujakson aikana pääsimme myös omin silmin näkemään sen, millaisia vaikutuksia eläinavusteisella toiminnalla on niin Metsäkylän asiakkaisiin kuin sitä toteuttaviin työntekijöihinkin. Pääsimme tutustumaan Metsäkylässä asuviin eläimiin sekä ymmärsimme paremmin sen, millaisia ominaisuuksia eläimiltä sekä ympäristöltä vaaditaan, jotta eläinavusteisuutta voidaan toteuttaa turvallisesti. Näin meille syntyi selkeä kokonaiskuva eläinavusteisten menetelmien toteuttamisesta Metsäkylässä ja opasta oli helpompi alkaa työstämään.

Harjoittelun aikana pääsimme näkemään myös sen, missä tilassa esimerkiksi työhyvinvointi sekä turvallisuuteen liittyvät asiat ovat Metsäkylässä ja mitkä asiat voisivat kaivata kehittämistä. Tällaisiin asioihin ei pelkkää opinnäytetyötä työstäessä olisi ehkä ehtinyt tai päässytkään syventymään niin perinpohjaisesti, emmekä välttämättä ilman harjoittelujakson toteutumista olisi ymmärtäneet ottaa kyseisiä aiheita keskusteluihin tai oppaaseen mukaan.

Kehittämistyön aikana kävimme Metsäkylän työntekijöiden kanssa useita keskusteluja eläinavusteisuudesta. Koemme, että työharjoittelujakson ansiosta Metsäkylän työntekijöiden sekä yhden meistä välille oli jo muodostunut luottamuksellinen suhde, minkä ansiosta keskustelujen aloittaminen tuntui luontevalta ja kaikki työntekijät vaikuttivat läh-

teneen niihin mukaan mielellään. Koemme pitkän harjoittelujakson siis helpottaneen yhteydenpitoa Metsäkylän työntekijöihin sekä syventäneen niin heidän kanssaan pidettyjä keskusteluja kuin myös meidän ymmärrystämme eläinavusteisen työn toteuttamisesta.

Aineiston ja materiaalien analyysitavat

Aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin, ja yksi yleisimmistä tavoista on laadullisen tutkimuksen malli, joka kuvaa hyvin myös dokumenttianalyysin vaiheita. Malli koostuu aineiston keräämisestä ja valmistelusta eli esimerkiksi litteroinnista, pelkistämisestä, toistuvien rakenteiden tunnistamisesta ja tulkinnasta sekä kaikkien vaiheiden kriittisestä tarkastelusta. (Ojasalo ym. 2014, 137–138.) Osana opinnäytetyötämme keräsimme aineistoa keskustelemalla Metsäkylän työntekijöiden kanssa. Keskusteluille olimme suunnitelleet valmiiksi rungon, mutta jätimme myös tilaa työntekijöiden omille ajatuksille ja sellaisille asioille, jotka he kokivat tärkeiksi ja halusivat itse tuoda esiin. Äänitimme keskustelut, jotta voisimme palata niihin myöhemmin ja tunnistaa keskusteluista sellaisia aiheita, jotka nousivat esiin usein tai monen eri työntekijän toimesta. Pidimme opasta luodessamme tärkeinä juuri niitä aiheita, joita työntekijät eniten nostivat esiin.

Teoriatietoa kerätessämme pidimme tärkeinä yhdessä asetettuja raameja sille, mikä tieto on oleellista ja mitä kaikkea aiomme opinnäytetyössämme käsitellä. Yhteisesti päädyimme rajaamaan aiheet eläinavusteisuuteen ja sen mahdollisuuksiin sosiaalialalla, eri eläinten hyödyllisyyteen ja käyttöön sekä eläinavusteisuuden hyödyntämiseen ammattilaisen näkökulmasta. Lisäksi kävimme lyhyesti teoriatiedon kautta läpi työturvallisuutta, työhyvinvointia sekä sosiaalialan eettisyyttä, koska ne olivat tärkeitä aiheita opasta silmällä pitäen. Teoriatieto on kerätty useista eri sähköisistä sekä kirjallisista lähteistä, jotka olemme arvioineet luotettaviksi.

Kehittämistyömme eteneminen on kokonaisuudessaan kuvattu kuviossa 2. Projektimme alkoi tammikuussa 2022 ensimmäisellä yhteydenotolla toimeksiantajaan ja valmistui saman vuoden marraskuussa, kun saimme oppaan valmiiksi ja viimeistelimme opinnäytetyön. Alun ja lopun väliin on mahtunut paljon työtä, esimerkiksi materiaalin kokoamista ja sen analysointia, keskusteluja, oppaan koostamista sekä havainnointia.

Kuvio 2. Kehittämistyön etenemisen vaiheet.

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

Tässä luvussa käsittelemme kehittämistyömme etenemistä kokonaisuutena ja kerromme, miten otimme huomioon eettisyyden prosessin aikana. Arvioimme myös koko prosessin kulkua sekä tavoitteidemme toteutumista. Lopuksi pohdimme omaa ammatillisuuttamme ja sen kehittymistä tämän työn aikana.

7.1 Oppaan käyttö ja levittäminen

Tulosten levittämisestä käytetään myös termejä juurruttaminen ja valtavirtaistaminen. Tulosten levittäminen edellyttää usein omaa prosessiaan, joten välttämättä se ei nivoudu täysin kehittämisprosessin sisälle. Tulosten levittämiseksi voidaan järjestää esimerkiksi koulutuspäiviä tai workshop-tapaamisia. (Toikko & Rantanen 2009, 62–63.) Olemme jakaneeet valmiin oppaan Metsäkylän koko työyhteisölle luettavaksi, ja siitä on teetetty sähköisen version lisäksi myös paperinen versio työpaikan perehdytyskansioksi. Opas on Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen lisäksi sähköisesti vapaassa käytössä myös kaikille siitä kiinnostuneille ja siitä mahdollisesti hyötyville. Kirjoittamamme raportti sekä sen loppuun liitetty opas ovat julkisesti saatavilla Theseus-palvelussa. Toivomme, että oppaasta olisi julkisen levittämisen ansiosta hyötyä inspiraationa ja mallina myös muille eläinavusteista toimintaa aloitteleville tahoille.

7.2 Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys

Kehittämistyössä eettisyys näkyy tavoitteiden korkeassa moraalissa, huolellisuudessa, tarkkuudessa ja rehellisyydessä sekä seurausten käytäntöä hyödyttävyydessä. Kehittämistyössä pätee samat eettiset säännöt kuin yhteiskunnassa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa yleensäkin. Koska kehittämistyö on inhimillistä toimintaa, hankkeessa toimivien rajoituksesta ja vajavaisuudet ovat myös hankkeen rajoituksia ja vajavaisuuksia. Koska kehittämistyössä on oltava rehellinen, sitoutuminen toimeksiantajan asenteisiin, arvoihin tai käytäntöihin voi olla hankalaa, varsinkin ristiriitojen kohdalla. On myös pohdittava, kenen ehdoilla kehittämistehtävä valitaan ja miksi siihen ryhdytään. Tavallisesti alkuperäinen aihe täsmentyy prosessin aikana, jolloin toimeksiantaja joutuu myös miettimään uutta mahdollista suuntaa. Kaikissa kehittämistehtävissä tulisi myös muistaa

yhteiskunnallinen merkittävyys. (Ojasalo ym. 2014, 48–49.) Otimme huomioon aihetta rajatessamme toimeksiantajamme tarpeet sekä myös yhteiskunnallisen merkittävyyden. Onnistuimme myös välttämään ristiriidat osapuolten välillä, vaikka aiheemme täsmentyi-kin prosessin aikana. Koimme yhteisen arvopohjan helpottaneen yhteistyön sujumista ja sitoutumista prosessiin.

Toimimme opinnäytetyötä tehdessämme hyvän tutkimusetiikan mukaisesti, esimerkiksi tuoden esille keskusteluihin osallistumisen olleen työntekijöille täysin vapaaehtoista. Keskusteluiden ja niiden kautta esiin nousseiden pointtien avulla pyrimme luomaan oppaan niin, että se loisi mahdollisimman hyvän perehdytyksen Metsäkylän toimintatapoihin. Tavoitteen saavuttamiseksi pohdimme tarkasti apukysymykset sekä keskustelurungon, jättäen kuitenkin tilaa työntekijän omille toiveille keskusteluaiheisiin liittyen. Keskustelun aluksi kerroimme työntekijöille mihin keskustelujemme sisältöä käytettäisiin ja miksi sekä miten heidän sanomansa asiat tallennetaan ja miten pitkäksi aikaa.

Otimme huomioon opasta kootessa myös yleisesti terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin niin ihmisten kuin eläintenkin kohdalla ja peilasimme Metsäkylän käytänteitä löytäämme teorian tietoon. Oppaan lopulliseen versioon päätyneet aiheet ovat valikoituneet siihen sen perusteella, minkä me, yhdessä koko Metsäkylän työyhteisön kanssa, koemme olevan tärkeää työn kannalta huomioiden niin työntekijät, asiakkaat kuin eläimetkin. Koemme, ettei työmme voisi olla eettisesti toteutettu, mikäli tarkastelusta olisi jätetty joku osallisista ryhmistä pois.

Kehittämistoiminnassa ei ole samalla tavalla aikaa tai resursseja perusteelliseen aineiston analyysiin, kuten perinteisessä tutkimuksessa. Usein aineistolta odotetaan kehittämistoiminnassa ennen kaikkea nopeita vastauksia, joten joudutaan pohtimaan jokaisen vaiheen kannalta relevantti tiedon keruun ja analyysin tapa. Usein kehittämistoiminnassa juuri nopeus nousee tärkeämmäksi asiaksi, kuin tutkimuksellinen luotettavuus. Kehittämistoiminnassa luotettavuudella tarkoitetaan kuitenkin ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. Syntyvän tiedon tulee siis olla hyödyllistä eikä vain todenmukaista. (Toikko & Rantanen 2009, 121–122.) Opasta muodostaessa meille oli tärkeintä, että tuotos on lopulta hyödyllinen ja tarpeellinen. Koska kyseessä ei varsinaisesti ole tutkimus, käytimme apunamme paljon subjektiivista tietoa eli työntekijöiden omia kokemuksia ja ajatuksia aiheista. Heidän kauttaan esille tulleita asioita toki tarkastelimme teorian tietoon peilaten, mutta koimme ne hyödyllisiksi ja meitä eteenpäin vieviksi opasta koostaessamme.

Koska tuotos tehdään työyhteisöä varten, koimme tärkeimmäksi sen, että opas nimenomaan vastaa kyseisestä työyhteisöstä nousseisiin tarpeisiin. Oppaan luotettavuus siis suureksi osaksi muodostuu sen hyödyllisyydestä ja käyttökelpoisuudesta Metsäkylässä.

7.3 Kehittämistyön arviointi

Arviointi on kehittämistoiminnassa kohta, jossa kehittämisprosessia puntaroidaan. Prosessiarviointi tuo näkyväksi sen, miten kehittämistoiminnan tavoitteet ja toimintatavat voivat muuttua ajan kuluessa. Arvioinnin tarkoituksena on myös tuottaa tietoa kehitettävästä asiasta. Yksinkertaisimmillaan se vastaa kysymykseen, onko kehittäminen saavuttanut tarkoituksensa vai ei. Arviointia voidaan lähestyä myös osallistumisen näkökulmasta, osallistavassa arvioinnissa on tarkoitus antaa ääni kaikille kehittämisen sidos- ja eturyhmille. (Toikko & Rantanen 2009, 61.)

Kehittämisprosessimme aikana aiheemme rajaaminen tuotti aluksi haasteita. Toimeksiantaja ja pääaihe eläinavusteisuus olivat selvillä, mutta aluksi pohdimme muutamia erilaisia vaihtoehtoja kehittämistyöllemme. Lopulta päädyimme oppaan toteuttamiseen, jotta jättäisimme jonkinlaista materiaalia myöhempää käyttöä varten ja voisimme helpottaa toimeksiantajamme tulevien ja nykyisten työntekijöiden työn toteuttamista. Työ MetKussa on usein itsenäistä, mutta vastuullista, ja turvallisuuden toteutuminen vaatii yhteisten sääntöjen tuntemista ja noudattamista. Prosessin aikana työhyvinvoinnin merkitys myös korostui käymissämme keskusteluissa ja eläinavusteisuuden tuoman lisätöyllistyvyyden takia se onkin erittäin tärkeässä roolissa. Yksi mahdollinen näkökulma oppaalle olisikin voinut olla pelkästään työhyvinvointiin ja työyhteisön toimivuuteen suuntautuva. Otimme huomioon työyhteisöltä tullutta palautetta ja huomioita opasta tehdesämme, saimmekin hyviä vinkkejä vielä ihan loppumetreille asti. Valmiin oppaan esittelimme työyhteisölle hyvissä ajoin ennen opinnäytetyömme suunniteltua valmistumispäivää, jotta voisimme ottaa huomioon mahdollisesti muutosehdotukset.

Kehittämistyön loppuarviointissa on tarkoitus osoittaa, miten kehittämistyössä onnistuttiin. Ollakseen pätevä, arvioinnin tulee tunnistaa ja kuvata tarkasti kehittämistyön tavoitteet, panos, prosessi sekä aikaansaannokset. (Ojasalo ym. 2014, 47.) Meidän tavoitteemme kehittämistyössämme oli toteuttaa opas MetKun henkilöstön ja eläinavusteisuudesta kiinnostuneiden käyttöön. Toteutimme kehittämistyömme vuoden 2022 aikana, painottuen syksyyn, jolloin kokosimme oppaan valmiiksi. Panoksemme koostui perehtymisestä eläinavusteisuuteen ja sen nykytilaan, tutustumisesta alan kirjallisuuteen ja

ajankohtaisiin materiaaleihin, keskusteluista toimeksiantajan ja yhteistyötahojen kanssa, yhden meistä suorittamasta työharjoittelusta Metsäkylässä sekä oppaan ja tämän raportin kirjoittamisesta. Aiheen laajuuden takia sen rajaaminen osoittautui haastavaksi, vaikka tutkimustietoa onkin vain rajallisesti saatavilla. Toiveenamme on, että kokoaamme opas ja tämä raportti voisivat hyödyntää eläinavusteisuuden parissa työskenteleviä tai siitä kiinnostuneita.

Yhtenä tavoitteenamme meillä oli myös eläinavusteisuuden tunnettavuuden lisääminen. Pyrimme saavuttamaan tavoitteen julkaisemalla oppaan julkisena nettiversiona, jotta muutkin sosiaalialan toimijat voisivat sitä hyödyntää. Kehittämistyön aikana kuitenkin huomasimme, että eläinavusteisuutta hyödynnetään eri työympäristöissä eri tavoin, joten opas, joka koskee nimenomaan Metsäkylää, ei välttämättä ole sellaisenaan käyttökelpoinen muualla. Oppaasta voi varmasti saada joitakin vinkkejä omaa toimintaa suunniteltaessa, mutta sen sisältöä ja ohjeita ei voi täysin hyödyntää muissa sosiaalialan työympäristöissä. Vaikka tavoitteemme eläinavusteisuuden tunnettavuuden lisäämisestä ei täysin toteutunut, toivomme kuitenkin, että opinnäytetyömme inspiroi sosiaalialan ammattilaisia sekä opiskelijoita tutustumaan aiheeseen ja innostaa heitä kokeilemaan eläinten hyödyntämistä työssään.

7.4 Ammatillinen pohdinta

Koemme tämän opinnäytetyön tekemisen tukeneen ammatillista kasvuamme. Eläinavusteisuus aiheena on kiinnostanut meitä kaikkia jo pitkään, ja haaveenamme onkin ollut päästä tulevaisuudessa käyttämään eläinavusteisuutta tavalla tai toisella työssämme. Kehittämistyötä tehdessämme olemme oppineet eläinavusteisuudesta paljon uutta ja hyödyllistä tietoa. Teoriatiedon lisäksi opasta koostaessamme pääsimme pohtimaan eläinavusteisen työn käytännön toteuttamiseen liittyviä tärkeitä seikkoja sekä kuulinme Metsäkylän työntekijöiden kanssa keskustellessamme monia erilaisia näkökulmia sekä kokemuksia eläinavusteisen työn toteuttamisesta. Erityisesti korostui mielestämme se, kuinka eläinavusteista työtä voi toteuttaa todella monella eri tavalla. Eläinavusteisessa työssä ympäristöt, joissa työtä toteutetaan voivat olla kovin erilaisia sekä eläinavusteisuus voi toimia monien erilaisten asiakkaiden kanssa. Eläinavusteisen työn intensiteetti voi vaihdella asiakkaan tarpeiden mukaan. Eläinavusteisuudessa mielestämme vaaditaan työntekijältä erityisesti luovuutta sekä kykyä joustaa ja sietää muuttuvia tilanteita.

Eläinavusteisessa sosiaalialan työssä kyky pohtia sekä ymmärtää työn eettisiä kysymyksiä on todella tärkeää. Sosiaalialalla eettinen pohdinta on isossa roolissa kaikessa asiakastyössä. Kun mukaan lisätään vielä eläimet, joiden hyvinvoinnista ja terveydestä työntekijän tulee kyetä huolehtimaan asiakkaan hyvinvoinnin, turvallisuuden ja oikeuksien toteutumisen lisäksi, tulee työstä yhä haastavampaa ja monitahoisempaa. Eläinten kanssa työskennellessä eettisen pohdinnan määrä tuntuukin olevan tuplasti suurempi verrattuna tavalliseen asiakastyöhön, koska asiakastyön eettisyyden lisäksi eläinten hyvinvointi ja muut eläintyön eettiset seikat on huomioitava kaikessa toiminnassa. Kaikilta osin kehittyvä toimintapa ei ole vielä juurtunut sosiaalialalle, joten eettisten kysymysten osalta on varmasti vielä paljon sellaista, mitä emme osaa ajatella tai ottaa huomioon. Koska eläinten käyttö sosiaalialalla on suhteellisen uutta ja työtavat sekä yleiset käytänteet eivät ole vielä täysin kehittyneet, aiheen kanssa tuskin pystyy olemaan koskaan täysin ”valmis”. Oma ammattitaitoani tuleekin jatkuvasti päivittää ja lisätä aiheen teorian tiedon kehittyessä.

Tämä kehittämishanke ja sen toteuttaminen on mielestämme tukenut myös sosionomin kompetenssien kehittymistä. Erityisesti kykymme harjoittaa eettistä pohdintaa on lisääntynyt aiheeseen perehtymisen myötä. Olemme ymmärtäneet eettisyyden merkityksen sosiaalialalla ja pystymme huomioimaan sen paremmin toiminnassamme. Lisäksi tutkimuksellinen kehittämisosaamisemme on kasvanut tämän kehittämishankkeen suunnittelun ja toteutuksen kautta. Olemme oppineet, miten kehittämishanke etenee, mistä se lähtee liikkeelle ja mitä asioita on tärkeää ottaa sen aikana huomioon. Lopputulokseen olemmekin tyytyväisiä, ja koemme kehittämistyön teoriaan perehtymisen isona osana työn lopullista onnistumista. Työyhteisöosaamisemme on myös lisääntynyt, koska olemme isona osana opastamme perehtyneet työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden käsitteisiin. Kun keskustelimme työyhteisön jäsenten sekä esimiehen kanssa, saimme monia eri näkökulmia ja tärkeitä huomioita turvallisuus- ja hyvinvointikysymyksiimme. Osa esiin tulleista asioista oli meille aivan uusia, joten olimme paljon prosessin aikana itsekkin. Oman työmme pohjalta yllätyimme eläinavusteisuuden hyödyistä ja monipuolisista mahdollisuuksista eri asiakkaiden kanssa.

Kehittämistyön aikana huomasimme myös, että eläinavusteisuus vaikuttaisi olevan asiakkaiden ja työntekijöiden kokemusten perusteella yksi tehokkaimmista ja vaikuttavimmista työtavoista ihmisten parissa työskennellessä. Se muun muassa tukee jokaisen osapuolen hyvinvointia ja on positiivisilta vaikutuksiltaan merkittävää, ja siksi toivommekin eläinavusteisuuden tulevan laajemmin käyttöön sosiaalialan asiakastyössä.

Koemme saaneemme opinnäytetyön kautta hyvän peruspohjan ja ymmärryksen eläinavusteisuuden käyttöön tulevassa työssämme, mutta emme voi tuodittautua sen tuomaan osaamiseen loppuelämäksemme. Eläinten kanssa työskentely on myös osaltaan sellaista, että se pitää oppia tekemällä, eikä pelkkä teorian tieto tee kenestäkään alan ammattilaista. Harjoittelu tekee mestarin, mutta esimerkiksi opastamme lukiessa voi ymmärtää sellaisia perusasioita, jotka ovat tarpeellisia käytännön toteutuksen onnistumisen kannalta. Teoria siis tukee käytännön osaamista, mutta ei vielä takaa sen onnistumista. Toivottavasti tuleva työkokemus kartuttaakin osaamistamme käytännössä.

LÄHTEET

American Hippotherapy Association, Inc. 2020. The history of hippotherapy and the growth of AHA, Inc. Viitattu 1.8.2022. <https://www.americanhippotherapyassociation.org/our-history>

DeVault, N. 2022. America's Disability Community. Viitattu 24.10.2022. <https://www.ameridisability.com/rabbits-make-remarkable-therapy-animals-and-emotional-support-pets/>

Fine, A. 2006. Handbook on animal-assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice. 2 uudistettu painos. Amsterdam; Boston: Elsevier/Academic Press

Grandgeorge, M.; Gautier, Y.; Brugailleres, P.; Tiercelin, I.; Jacq, C.; Lebre, M. & Hausberger, M. 2017. Social rivalry triggers visual attention in children with autism spectrum disorders. Scientific reports 7, 1-8. Viitattu 8.11.2022. <https://www.nature.com/articles/s41598-017-09745-6>

Green Care Finland ry 2022. Eläinavusteiset menetelmät. Viitattu 25.10.2022. <https://www.gcfinland.fi/green-care/-/menetelmat/elainavusteiset-menetelmat/>

Hautamäki, L.; Ramadan, F.; Ranta, P.; Haapala, E. & Suomela-Markkanen, T. 2018. Eläinavusteinen terapia: Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Viitattu 8.11.2022. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/236987>

Hautamäki, L.; Ramadan, F. & Vilhunen, T. 2021. Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio? Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Viitattu 12.10.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/331626/Kuntoutustakehittamassa29_saaavutettava.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hevosopisto n. d. Koulutus. Viitattu 8.11.2022 <https://www.hevosopisto.fi/koulutus/>

Hippolis n. d. Hevosavusteinen toiminta. Hevosalan osaamiskeskus. Viitattu 24.10.2022. <https://www.hippolis.fi/hevosavusteinen-toiminta/>

Holthoff, V.; Beckmann, A.; Gerner, A. & Wesenberg, S. Dog-assisted therapy for people with dementia. A randomized, controlled trial. Alzheimer's & Dementia: the journal of the Alzheimer's Association 9, 297.

Ikäheimo, K. 2013. Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos. Helsinki: Solution Models House.

Jesionowicz, R. 2015. The Effects of Animal Assisted Therapy on Tantrums and Aggressive Behaviors of Children with Autism. University of Northern Colorado. Viitattu 8.11.2022. <https://dig-scholarship.unco.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=dissertations>

Karkkulainen, M.; Ala-Vannesluoma, T.; Airaksinen, R.; Varonen, H.; Kastu, R.; Sipi, S. & Laajasalo, S. 2019. Toimii!: Hoitajan opas toiminnallisiin menetelmiin. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Kehusmaa, K. 2011. Työhyvinvointi kilpailuetuna. Helsinki: Kauppakamari.

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2017. Ammattieettiset ohjeet. Viitattu 19.7.2022. <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/wp-content/uploads/2017/10/KKKT-Ammattieettiset-ohjeet.pdf>

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2022. Koira-avusteinen kasvatus- ja kuntoutustyö täydennyskoulutus 10 op. Viitattu 7.9.2022. <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/koira-tyoparina/koira-avusteinen-kasvatus-ja-kuntoutustyo-taydennyskoulutus/>

Latvala-Sillman, P. 2018. Työparina koira: Koira sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden työssä. Ensimmäinen painos. Kuggom: Sanasilta Oy.

Lepistö, I. 2004. Työpaikkakouluttajan käsikirja. 2. uudistettu painos. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

Lipponen, M. & Vehmasto, E. 2019. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta: Sosiaalista kasvua, hyvinvointia ja kuntoutumista tukevia palveluita hevosavusteisesti: Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 78/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

Lipponen, M.; Vehmasto, E.; Lilja, T.; Raussi, S.; Kauppinen, T.; Niemi, J. & Ovaska, U. 2022. Eläinavusteisuus vastuullisesti käyttöön hyvinvointialueiden ja kuntien palveluihin. Luke Policy Brief 3/2022. Luonnonvarakeskus. Viitattu 25.10.2022. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/551965>

Manka, M. 2010. Työn iloa ja imua: Työhyvinvoinnin ratkaisuja pientyöpaikoille. Tampere: Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos Tampereen yliopisto.

Mattila-Rautiainen, S. 2011. Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus.

McCardle, P. 2011. Animals in our lives: Human-animal interaction in family, community, and therapeutic settings. Baltimore, Md.: Paul H. Brookes.

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKu 2022. Eläinavustamo. Viitattu 10.4.2022. <https://metku.fi/elainavustamo/>

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKu 2022. Metsäkylän ratsastuskeskus. Viitattu 10.4.2022. <https://metku.fi/>

Nyt ratkes 2022. Ratkaisukeskeinen eläinavusteinen neuropsykiatrinen valmennus. Viitattu 7.9.2022. <http://www.neuropsykiatrinenvalentaja.fi/426011054>
<http://www.neuropsykiatrinenvalentaja.fi/426011054>

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.11.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Asiakas- ja potilasturvallisuus. Viitattu 10.10.2022. <https://stm.fi/asiakas-ja-potilasturvallisuus>

Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry. n. d. Mitä on sosiaalipedagoginen hevostoiminta? Viitattu 25.10.2022. <https://www.hevostoiminta.net/seura/>

Stefanini, M.; Martino, A.; Allori, P.; Galeotti, F. & Tani, F. 2015. The use of Animal-Assisted Therapy in adolescents with acute mental disorders: A randomized controlled study. University of Florence. Viitattu 8.11.2022. https://www.researchgate.net/publication/272624422_The_use_of_Animal-Assisted_Therapy_in_adolescents_with_acute_mental_disorders_A_randomized_controlled_study

Suomen Karva-Kaverit ry 2022. Viitattu 24.10.2022. <https://suomenkarvakaverit.fi/>

Talentia 2022. Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 11.10.2022. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>

Terapia-aitta n. d. Ratkaisukeskeinen lyhytterapeuttikoulutus: luonto- ja eläinavusteiset menetelmät 25 op. Viitattu 7.9.2022. <https://www.terapia-aitta.fi/ajankohtaista/ratkaisukeskeinen-lyhytterapeuttikoulutus-luonto-ja-elainavusteiset-menetelmat-25-op-12122020-30112021>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Ryhmätoiminta ja toiminnalliset menetelmät. Viitattu 22.10.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/ryhmatoiminta-ja-toiminnalliset-menetelmat>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. uudistettu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Turun Kesäyliopisto 2022. Eläinavusteinen valmentaja. Viitattu 9.9.2022. <https://turunkesayliopisto.fi/koulutustarjonta/elainavusteinen-valmentaja-sfaat/>

Työturvallisuuskeskus n. d. Työturvallisuus. Viitattu 10.10.2022. <https://ttk.fi/tyoturvallisuus/>

Työturvallisuuslaki 738/2002. Annettu Helsingissä 23.8.2002. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020738>

Vehmasto, E. & Lipponen, M. 2021. Eläinavusteinen psykososiaalinen kuntoutus. Lääketieteen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 10.4.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16383>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsäkylä – Opas eläinavusteisen työn toteuttamiselle sosiaaalialalla

Metsäkylä

OPAS ELÄINAVUSTEISEN TYÖN
TOTEUTTAMISELLE
SOSIAALIALALLA

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Metsäkylän esittely	4
Eläimet	4
Kartta	5
Tilat ja tarvikkeet	6
 Turvallisuus	 7
Työturvallisuus	7
Asiakasturvallisuus	8
Turvallisuusohjeita hevosen käsittelyyn	9
Turvavarusteet.....	10
Psyykkinen ja emotionaalinen turvallisuus	11
Yksityisyydensuoja ja salassapito.....	12
Eläinten turvallisuus	14
 Eettisyys	 16
Sosiaalialan eettiset periaatteet	16
Eläinten hyvinvointi ja eläintyön eettisyys	17
Asiakastyön eettisyys	18
 Työhyvinvointi	 19
 Työntekijöiden osaaminen	 21
Koulutukset	21
 Työmenetelmät eläinavusteisessa työssä	 22
 Lähdevinkkejä	 25

Johdanto

Tämän oppaan tarkoitus on olla tukena Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen uuden työntekijän perehdytyksessä eläinavusteiseen sosiaalialan asiakastyöhön. Oppaan avulla työntekijä voi ymmärtää perusasiat Metsäkylässä työskentelystä, mutta itselle sopiva tapa toteuttaa eläinavusteisuutta muodostuu vasta työtä tekemällä. Opas on myös julkisessa käytössä ja sitä voi hyödyntää muussakin eläinavusteisessa työssä sosiaalialalla.

Opas on toteutetty yhteistyössä Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen sekä Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kanssa opinnäytetyönä.

Ida Leppä, Aino Vesterinen
ja Suvi Öysti 26.10.2022

Kansikuvan sekä kuvat 5, 11 & 12 ottanut Meri Keränen.

Metsäkylän esittely

Metsäkylä on Turun Länsikeskuksessa sijaitseva perinteikäs hevostila, joka hyödyntää luontoa sekä talliympäristöä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskus MetKu tarjoaa yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja juurikin eläinavusteisuutta hyödyntäen.

Metsäkylä on siis helposti saavutettavissa sekä mahdollisuudet hevos- ja ratsastustaitojen opetteluun sekä eläinavusteiseen toimintaan ja terapiaan ovat monipuoliset.

Eläimet

Tällä hetkellä Metsäkylän tallilla asustaa 9 hevosta ja 8 ponia. Niistä suurin osa on ratsastuskäytössä tai mukana asiakastyössä.

Tallissa asuu hevoseläinten lisäksi myös kolme kania. Pupuut ovatkin asiakastyössä suosittu ja turvallinen valinta, jos suuremmat eläimet jännittävät. Pupuille voi esimerkiksi kerätä kesäisin ulkoa voikukanlehtiä ja heinää, joiden perässä ne usein tulevat jopa syliin saakka silitettäväksi.

Tallin pihapiirissä asuu myös kanoja, joiden touhujen seurailu sekä ruokkiminen voi olla asiakkaille uutta ja mielenkiintoista puuhaa. Kanat ovat uteliaita eläimiä, ja vapaana pihalla ollessaan seuraavatkin usein tallityöntekijöitä sopivalta etäisyydeltä.

Silloin tällöin Metsäkylässä pääsee myös paijaamaan koiria. Jotkut työntekijät tuovat välillä omat koiransa mukanaan töihin.

Kartta

Kuva 1. Metsäkylän alueen kartta.

Metsäkylässä liikuntarajoitteisten pääsy liikkumaan ja osallistumaan on huomioitu hyvin. Käytössä on esimerkiksi selkäännousuramppi, jonka avulla hevosen selkään nouseminen helpottuu. Paikka on suurilta osin esteetön, joten pyörätuolilla liikkuminen on mahdollista ainakin avustettuna.

Monipuolinen ympäristö takaa toiminnan mahdollisuudet erilaisissa sääolosuhteissa. Kentän, luontopolkujen ja metsän lisäksi on mahdollista työskennellä hevosten kanssa myös sisätiloissa maneesissa.

Metsäkylä on sijaintinsa puolesta helposti saavutettavissa. Sijainti Turun länsikeskuksessa on hyvien kulkuyhteyksien varrella, ja esimerkiksi bussit kulkevat läheltä ja usein.

Tiloistamme löytyy useita turvavarusteita, joita sekä työntekijät että asiakkaat saavat vapaasti lainata

aina tarvittaessa. Tarjoamme esimerkiksi kypäriä, turvaliivejä, ratsastussaappaita sekä erikseen sovittaessa käsineitä ja muita talliympäristöön ja ulkoiluun sopivia vaatteita. Turvavarusteista kerromme lisää turvallisuusluvussa.

Kuva 2. Selkäännousuramppien avulla liikuntarajoitteiset asiakkaat pääsevät nousemaan hevosen selkään.

Kuva 3. Maneesissa pidetään tunteja ja tapaamisia esimerkiksi sateisella tai erityisen tuulisella säällä.

Turvallisuus

Työturvallisuus

Metsäkylässä työntekijän turvallisuus otetaan huomioon kaikessa toiminnassa.

Työturvallisuutta tarkastellaan työpaikalla ennaltaehkäisevän näkökulman kautta, jossa vaaratilanteiden syntyminen pyritään ehkäisemään.

Metsäkylällä on pelastussuunnitelma sekä turvallisuussuunnitelma, joihin uuden työntekijän tulisi tutustua. Suunnitelmissa käydään läpi mahdollisia vaaratilanteita sekä toimintaohjeita riskien hallintaan ja kriisien varalle.

Työyhteisön sisäinen sujuva viestintä on suuressa roolissa työturvallisuudesta puhuttaessa. Metsäkylässä sosiaalialan työntekijän tulee tutustua Metsäkylän tallin toimintaan sekä työssä käytettäviin eläimiin.

Työntekijän tulee oman turvallisuutensa vuoksi käyttää vaadittuja suojarusteita aina eläimiä käsitellessään.

Suojavarusteet esitellään kuvin sivulla 13.

Huomioithan sääolosuhteet töihin valmistautuessasi.

Pukeudu kylmällä säällä tarpeeksi lämpimästi, koska työ sisältää ulkona työskentelyä. Talvisin kulkuväylät ovat usein jäässä, joten huolehithan siitä, että niin sinulla kuin tarvittaessa hevosellakin on liukkaalle kelille sopivat kengät. Vastaavasti kuumalla säällä pukeudu kevyemmin, hakeudu mahdollisuuksien mukaan varjoon ja pidä huoli riittävästä työn tauottamisesta sekä nesteytyksestä.

Saavuthan töihin Metsäkylään ainoastaan terveenä.

Asiakasturvallisuus

Asiakkaiden turvallisuus tulee ottaa huomioon kaikessa Metsäkylän toiminnassa.

Asiakkaita ei koskaan jätetä yksin eläimen kanssa, vaan paikalla tulee aina olla myös työntekijä.

Asiakasta ohjeistetaan siihen, miten eläimen kanssa toimitaan turvallisesti. Työntekijänä sinun tulee tarkkailla asiakkaan ja eläimen välistä vuorovaikutusta sekä tarvittaessa toimia tulkkina asiakkaan ja eläimen välillä.

Päihtynyttä asiakasta ei tule ottaa mukaan eläinavusteiseen tilanteeseen. Myös erilaiset lääkitykset, sairaudet tai unenpuute, voivat heikentää toimintakykyä sekä esimerkiksi reaktioaikaa. On työntekijän vastuulla huolehtia siitä, että asiakas osallistuu eläinten kanssa työskentelyyn ainoastaan toimintakykyisenä.

Asiakkaille pakolliset turvavarusteet esitellään kuvin sivulla 13.

Työntekijän tulee huolehtia siitä, että asiakas käyttää vaadittuja turvavarusteita.

Asiakkuussuhteen alussa asiakasta informoidaan siitä, millainen vaatetus soveltuu parhaiten eläinavusteiseen työskentelyyn sekä talliympäristöön. Metsäkylästä asiakas voi lainata VG1 turvavaatimuksen täyttävän ratsastuskypärän.

Kuva 4. Metsäkylän tallin seiniltä löytyy useita julisteita, jotka ohjeistavat asiakkaita toimimaan turvallisuusohjeiden mukaisesti.

Turvallisuusohjeita hevosen käsittelyyn

Näistä turvallisuuteen liittyvistä toimintatavoista on hyvä kertoa kaikille asiakkaille ennen eläinavusteisen toiminnan aloittamista.

Hevonen on saalis- ja pakoeläin, jonka vuoksi se on usein varuillaan. Hevosen pelästyessä myös ihminen voi olla vaarassa, sillä ison eläimen liikkeet ovat usein suuria ja nopeita. Hevosten kanssa sattuvat onnettomuudet johtuvat usein siitä, että eläin on pelästynyt tai paennut jotakin.

Asiakas ei saa mennä hevosten karsinaan tai aitaukseen yksin.

Asiakasta ohjeistetaan toimimaan hevosen kanssa rauhallisesti.

Hevosen taakse tai kahden hevosen väliin ei kannata mennä. Pelästyessään hevonen voi esimerkiksi takajaloillaan potkaista tai laumassa ihminen voi jäädä hevosten väliin ja

loukata siinä itsensä.

Jos hevonen lähestyy sinua liian lujaa, heiluta käsiäsi edessäsi. Tämä usein viestittää hevoselle sitä, että sen täytyy hidastaa ja väistää ihmistä.

Metsäkylässä hevosta talutetaan aina hanskat kädessä sekä umpinaiset kengät jalassa.

Kuva 5. Metsäkylässä on hevosten lisäksi poneja, jotka sopivat erityisesti kokemattomien asiakkaiden sekä lasten käsiteltäviksi pienen kokonsa ansiosta.

Jokaisen hevosta käsittelevän asiakkaan tulee käyttää kypärää. Kypärää käytetään muun muassa ratsastaessa, hevosta hoidettaessa sekä hevosta taluttaessa.

Hevosten kanssa toimiessa asiakkaille ja työntekijöille suositellaan umpinaisten kenkien käyttöä.

Hevosta taluttaessa, niin asiakkaat kuin työntekijätkin, käyttävät suojakäsineitä.

Kuva 6.

Psyykkinen ja emotionaalinen turvallisuus

Asiakasturvallisuuteen liittyy henkilön kokeman fyysisen turvallisuuden lisäksi myös psyykkinen sekä emotionaalinen turvallisuus. Selkeät rutiinit sekä tieto siitä, miten eläimen kanssa tulee toimia tuovat turvallisuuden tunnetta sekä itsevarmuutta. Asiakkaalle onkin hyvä etukäteen kertoa, mitä ollaan kohta tekemässä ja miten tilanteessa tulee käyttäytyä. Ei pidä myöskään olettaa, että kaikki tietävät automaattisesti, miten eläimiä käsitellään. Voi olla tarpeellista esimerkiksi kädestä pitäen näyttää asiakkaalle, miten hevosta harjataan.

Osa asiakkaista kaipaa tarkkoja neuvoja toimimiseensa tunteakseen olonsa turvallisiksi. Tärkeintä on lukea tilannetta ja tarvittaessa tarjota apua ja tukea, sillä asiakkaalle eläimen kohtaaminen saattaa

olla erittäin jännittävää tai jopa pelottavaa. Jos aiempaa kokemusta eläinten käsittelemisestä ei ole, on työntekijän läsnäolo kohtaamisessa yhä tärkeämpää.

Jos asiakas jännittää eläinavusteista tilannetta, älä painosta asiakasta toimintaan. Korosta asiakkaalle tilanteen vapaaehtoisuutta sekä tarjoa vaihtoehtoja. Kannusta kuitenkin kokeilemaan.

Eläinten kanssa toimiessa ja turvallisuusseikat huomioidessa työntekijän tulee olla jämäkkä ja tilanteen tasalla. Ohjeista asiakasta kuitenkin sellaiseen sävyyn, että asiakkaalle jää hyvä mieli eikä hän lannistu. Asiakkaalle tilanne voi olla vaikea, joten sensitiivisyys ja emotionaalinen tuki on hänelle silloin tärkeää.

Anna asiakkaalle palautetta eläinavusteisesta tilanteesta varovasti. On tärkeää, että asiakas kokee toiminnan mieluiseksi sekä haluaa jatkossakin tulla siihen mukaan.

Miten luon asiakkaan turvallisuudelle pohjan?

1. Arvioi asiakkaan toiminnan motiivia ja tarkoitusta. Mitä asiakas haluaa ja tarvitsee?
2. Arvioi asiakkaan toimintakykyä. Mitä asiakas kykenee tekemään? Sopivan haastavaa ja kuormittavaa sekä fyysisesti mahdollista toimintaa.
3. Arvioi asiakkaan eläimenkäsittelytaitoja. Kuinka paljon asiakas tarvitsee tukea eläimen kanssa toimimiseen. Osaako asiakas esimerkiksi lukea hevosen eleitä?
4. Kertaa asiakkaan kanssa turvallisuusohjeet ja toimintatavat sekä varmista, että asiakkaalla on oikeanlainen turvavarustus.
5. Tunnista ohjaajana se, mihin oma osaamisesi riittää ja tunnista sekä omat että käytettävän eläimen rajat.
6. Keskustele asiakkaan kanssa hänen peloistaan tai muista asioista, jotka sinun olisi ennen toimintaa hyvä tietää.

Asiakkaan yksityisyydensuoja sekä salassapito

Sosiaali- ja terveysalan salassapitosäännöksissä määritellään, että ne sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä.

Metsäkylässä esimerkiksi asiakkaan henkilötiedot ovat salassapidon alaisia. Henkilötiedoiksi lasketaan kaikki se tieto, jonka avulla asiakkaan henkilöllisyys voidaan tunnistaa. Lisäksi muut asiakkaaseen liittyvät asiakirjat, esimerkiksi kirjaukset, ovat salassapidettäviä.

Salassa pidettävää asiakirjaa tai siitä otettua minkäänlaista kopiota tai tulostetta ei saa näyttää eikä luovuttaa kenellekään sivulliselle. Asiakkaalla ja hänen laillisella edustajallaan on puolestaan oikeus halutessaan pyytää

itseään koskeva tieto itselleen luettavaksi. Asiakkaalla on myös oikeus tietää, mihin hänestä asiakkuuden aikana tallennettuja tietoja käytetään. Asiakkaalle on asiakkuuden alkaessa informoitava, että tietoja kerätään.

Metsäkylässä samoja tiloja käyttävät monet eri asiakkaat sekä työntekijät. Esimerkiksi tallissa käy paljon myös ratsastuskoulun asiakkaita sekä hevosalan työntekijöitä sosiaali- ja terveysalan asiakkaiden ja työntekijöiden lisäksi. Annathan työntekijänä muille työntekijöille sekä asiakkaille työrauhan, jos huomaat, että esimerkiksi tallissa on asiakastilanne meneillään. Jos kuitenkin työvuorossasi kohtaat muitakin asiakkaita kuin omiasi, kohtaa heidät kohteliaasti ja ystävällisesti.

Asiakkaista ei muiden asiakkaiden kuullen puhuta nimillä tai muulla tavoin tunnistettavasti. Asiakkaat eivät kuule toistensa asioita, vaan työntekijöiden on löydettävä rauhallinen ja yksityinen

ympäristö niistä yhdessä keskustellakseen.

Nyrkkisääntönä pidetään sitä, että kukaan ulkopuolinen ei saa koskaan tietoonsa sitä, ketkä käyvät Metsäkylässä sosiaalipalvelujen asiakkaina.

Asiakkuuden salassapitäminen on kuitenkin hankalaa esimerkiksi ryhmätilanteissa, koska asiakkaat ovat paikalla samaan aikaan ja näkevät ja kuulevat toisensa. Sen vuoksi onkin tärkeää, että ryhmätilanteissa asiakkaan oma tilanne tulee ilmi vain hänen omien kertomustensa kautta, jolloin hän saa itse päättää, mitä muut hänestä tietävät.

Työntekijä ei siis itse tuo asiakkaasta julkisesti esiin mitään sellaista tietoa, mitä muut eivät tiedä. Lisäksi on tärkeää luoda ryhmään turvallinen ilmapiiri ja avoin kulttuuri. Ryhmän alkaessa ryhmässä laaditaan yhteisesti säännöt, joiden pohjalta yhteinen toiminta voi alkaa. Kaikille painotetaan, että ryhmässä kuullut tai nähdyt asiat jäävät ryhmän sisäisiksi ja niistä ei puhuta ulkopuolisille.

Eläinten turvallisuus

Eläinavusteisessa asiakastilanteessa työntekijä on vastuussa eläimen turvallisuudesta sekä hyvinvoinnista. Ennen eläinavusteisen työskentelyn aloittamista työntekijän tulee arvoida, onko eläin työkunnossa. Jos eläin esimerkiksi vaikuttaa sairaalta tai näyttää stressin merkkejä, on työntekijän harkittava uudelleen sitä, voiko eläintä ottaa tilanteeseen mukaan.

Koska eläinavusteinen työskentely perustuu pitkälti eläimen osallistumisen vapaaehtoisuuteen, tulisi eläimelle antaa tarvittaessa mahdollisuus poistua asiakastilanteesta. Asiakas ei esimerkiksi saa väkisin pidellä eläintä sylissään. Myöskään hevosta ei saa pakottaa osallistumaan asiakastapaamiseen. Mikäli hevonen esimerkiksi pyrkii poistumaan tilanteesta tai käyttäytyy muuten haluttomasti,

ei sitä väkisin pakoteta toimintaan. Tällaisessa tilanteessa asiakkaalle kerrotaan, ettei tällä kertaa eläimen kanssa valitettavasti voikaan tehdä yhteistyötä. Näin voidaan ehkäistä vaaratilanteita, jotka voisivat syntyä, jos eläin ahdistuu, joutuu kiihtyneeseen tunnetilaan tai paniikkiin. Eläimen käytöksen tarkkailu ja tulkinta onkin aina osa työtä.

Kuva 7. Metsäkylän kanoilla on häkissään kaksi pientä mökkiä, joihin asiakkaat eivät pääse. Siellä kanat saavat esimerkiksi hautoa muniaan rauhassa.

Kuva 8. Myös pupuilla on aitauksessaan useampia pieniä asumuksia, joihin ne pääsevät halutessaan omaan rauhaan lepäämään.

Eläinavusteisessa työssä ja talliympäristössä tilanteet voivat muuttua nopeasti. Jo pelkästään sää tai eläimen senhetkinen tunnetila voivat vaikuttaa siihen, voidaanko eläinavusteisuutta sillä hetkellä hyödyntää turvallisesti. Ennakointi sekä eläimen tunteiden ja eleiden huomiointi ja ymmärtäminen ovat siis Metsäkylän eläinavusteisen työn toteuttajalle tärkeitä taitoja.

Talliympäristön pitäminen siistinä edistää turvallisuutta. Ilmoitathan muille työntekijöille tai työnantajalle, jos huomaat esimerkiksi työvälineen, aidan tai muun varusteen olevan rikki. Työntekijän tulee huolehtia siitä, että ympäristö on eläimelle

turvallinen. Esimerkiksi tallin käytävät on hyvä pitää vapaana tavarasta ja eläinten asumukset on siivottava säännöllisesti. Eläinten hoitoa voi toteuttaa myös yhdessä asiakkaiden kanssa yhtenä menetelmänä, jolloin siitä hyötyvät sekä asiakas että eläin.

Työntekijän on aina ajettava eläimen etua, sillä eläin ei kykene sitä itse tekemään.

KOIRA MUKANA ASIAKASTILANTEESSA

- ASIAKASTYÖHÖN VALITAAN VAIN SIIHEN SOPIVIA ELÄIMIÄ
- ASIAKASTA OHJEISTETAAN SIIHEN, MITEN KOIRAN KANSSA TOIMITAAN
- TILANTEEN TULEE OLLA KOIRALLE TURVALLINEN JA MIELLYTTÄVÄ
- KOIRALLA TULEE OLLA MAHDOLLISUUS HALUTESSAAN POISTUA TILANTEESTA
- KOIRA EI OLE VÄLINE, VAAN TYÖPARI, JONKA TARPEISTA JA HYVINVOINNISTA ON HUOLEHDITTAVA

Kuva 9. Metsäkylän ryhmätilan seinältä löytyy ohjeita eläinavusteiseen tilanteeseen kuten koiran kohtaamiseen.

Eettisyys

Etiikka on systemaattinen yritys ymmärtää oikeaa ja väärää koskevia käsityksiä. Etiikalla viitataan myös moraalikäsityksiin, joista yksilö on tietoinen ja joihin hän on sitoutunut. Ammattietiikalla tarkoitetaan ammattialan yhteistä näkemystä siitä millainen toiminta on oikeaa ja hyvää ja millainen taas puolestaan väärää ja pahaa. Tämä näkemys esitetään ammattieettisessä koodistossa, jossa on kuvattu ammattikunnan sopimat eettiset periaatteet. Ammattieettinen koodisto kertoo toivottavan ja vältettävän ammatillisen toiminnan.

Sosiaalialan eettiset periaatteet

Metsäkylässä kaikessa työskentelyssä noudatetaan sosiaalialan ammattieettisiä periaatteita. Esimerkiksi sosiaalialan ammattiliiton

Talentian julkaisemat eettiset ohjeet pääset lukemaan Talentian nettisivuilta, ja linkki ohjeisiin löytyy myös tämän oppaan viimeisen sivun lähdeluettelosta.

Sosiaalialan työn perimmäinen tavoite on ihmisten auttaminen sekä kärsimyksen ja puutteen vähentäminen. Ammattietiikka on keino edistää asiakkaan hyvän elämän toteutumista ja hyvinvointia.

Ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat sosiaalialan työn tärkeimmät lähtökohdat. Ammattieettinen kypsyys ja harkinta ovat tärkeä osa työntekijän ammattitaitoa. Työntekijä kohtaa työssään väistämättä tilanteita, joissa hänen täytyy harjoittaa eettistä pohdintaa ja omalla toiminnallaan pitää yllä sosiaalialalle merkityksellisiä arvoja.

Sosiaalialan eettisyyden lisäksi Metsäkylässä työskennellessä tärkeää on kiinnittää huomiota myös eläintyön mukanaan tuomiin eettisiin kysymyksiin. Eläimen turvallisuutta käsiteltiin jo turvallisuuskappaleen alla, mutta eläinavusteisen työn eettisyyteen liittyy myös monia muita asioita.

Eläinavusteisessa toiminnassa käytettäville eläimille tulisi tarjota mahdollisimman lajityypillinen elämä. Metsäkylässä eläimet ulkoilevat päivittäin laumassa lajitovereidensa kanssa, mikä on merkittävä osa useimpien eläinlajien elämää myös luonnossa.

Myös eläimen hyvinvointi ja terveys liittyvät vahvasti eläintyön eettisyyteen. Eläinavusteiseen toimintaan valitaan mukaan vain siihen soveltuvia eläimiä. Esimerkiksi aggressiivista tai herkästi stressaantuvaa eläintä ei ole järkevää valita mukaan

eläinavusteiseen toimintaan. Metsäkylässä eläinten terveyttä tarkkaillaan päivittäin. Eläimen sairastaessa on harkittava erityisen tarkasti sitä, onko eläimen osallistuminen työskentelyyn eläimen hyvinvoinnin ja edun mukaista.

Eläinavusteinen työskentely tuo usein asiakkaalle iloa ja hyvinvointia, mutta sen tulee olla hyväksi myös eläimelle itselleen.

Kuva 10. Tallin seiniltä löytyvistä Suomen Ratsastajainliiton julisteista voit lukea ohjeita siitä, mitä asioita eläimen hoidossa tulee ottaa huomioon.

Asiakastyön eettisyys

Asiakastyössä tulee noudattaa yhdessä sovittuja työturvallisuuteen, työaikoihin, eläinten käsittelyyn sekä ihmisten ja eläinten kunnioittavaan kohtaamiseen liittyviä sääntöjä.

Metsäkylän toimintaa ohjaavia arvoja ovat turvallisuus, yksilöllisyys, asiakaslähtöisyys, ihmisten ja eläinten hyvinvointi sekä luonto ja kestävä kehitys. Kaikki toiminta Metsäkylässä rakentuu näiden arvojen ympärille.

Asiakastilanteissa valinnat on tehtävä eläin ja asiakas huomioiden. Eläinten hyvinvointi ja terveys sekä kaikkien osapuolten turvallisuus ovat ensisijaisia asioita asiakastyön toteuttamisessa. Asiakkaan tarpeet, rajoitteet ja tunteet, kuten pelko tai jännittäminen, vaikuttavat myös asiakastilanteiden toteutukseen. Tärkeää on huomioida asiakkaan oma motivaatio työskennellä eläinavusteisesti. Työntekijän on aina oltava

ajantasalla asiakkaan toiminnasta ja sitä on valvottava.

Asiakastyön luonteeseen liittyvän luottamuksellisuuden takia asiakastilanteissa oleville tulee tarjota täysi työrauha. Tilat ovat kuitenkin rajalliset, ja tarpeellisen tai vahingossa tapahtuvan keskeyttämisen sattuessa tuleekin muistaa toimia kunnioittavasti, pahoitella ja poistua paikalta mahdollisimman nopeasti.

Asiakkaan oikeutta yksityisyyteen tulee kunnioittaa, joten osa asiakastyön eettisyyttä on myös salassapidon ja siihen liittyvien turvakäytäntöjen noudattaminen.

Asiakkaan omat toiveet toiminnan suhteen tulee ottaa huomioon. Toimintaa tehdään asiakasta varten, joten on tarkoituksenmukaista, että asiakas saa siitä jotain irti ja kokee toiminnan miellyttävänä.

Asiakkaan kohtaamisen ja hänen hyvinvointinsa tukemisen edellytyksenä on ammattilaisen oma hyvinvointi.

Green Care -toiminnassa eli luontoon tai maaseutuun liittyvässä ammatillisessa toiminnassa työntekijät yleensä kokevat itsekkin voimaantuvansa luonnon ja eläinten parissa. Työntekijä hyötyy itsekkin lukuisista terveysvaikutuksista, joita eläinten kanssa toimimisen on tutkitusti todettu tuovan. Luonto- ja eläintyössä oma luontosuhde korostuu ja oman kiinnostuksen ja innostuksen välittäminen asiakkaalle onkin aitoa vain, jos työntekijä sen itsekkin niin kokee. Alalla oma kiinnostus onkin siis tärkeää työssä jaksamisen ja pärjäämisen kannalta.

Toisaalta eläinten hoitoon ja ympäristön kunnossapitoon

liittyy myös työllistävyyttä, joka on pyrittävä pitämään hallittavalla tasolla.

Metsäkylässä työhyvinvoinnista huolehditaan työnantajan toimesta tarjoamalla työterveyshuolto, järjestämällä säännöllisesti palavereita ja työpaikkakokouksia sekä virkistystapahtumia. Työnantaja myös muistaa työntekijöitään pienesti aina silloin tällöin.

Työnantaja on helposti tavoitettavissa ja hänen kanssaan voi aina keskustella, mikäli jokin asia painaa mieltä tai aiheuttaa epävarmuutta. Metsäkylässä esimerkiksi Kelan Oma Väylä -kuntoutusta toteuttaville työntekijöille järjestetään työnohjauksia, joiden aikana pääsee purkamaan asiakastilanteita sekä keskustelemaan työyhteisössä sillä hetkellä

vallitsevista asioista.

Työhyvinvointiin vaikuttaa osaltaan myös työyhteisön ilmapiiri. Työpaikalla on jokaisen vastuulla ylläpitää hyvää ilmapiiriä olemalla muille ystävällinen ja avulias. Anna muille palautetta heidän työstään; tärkeänä osana nimenomaan positiivinen palaute, joka usein unohtuu.

Hyvä ja toimiva perehdytys on työhyvinvoinnin kannalta myös tärkeää. Tämän oppaan avulla uutena työntekijänä ymmärrät perusasiat Metsäkylässä työskentelystä, mutta sen lisäksi niin työnantaja kuin työkaveritkin auttavat sinua käytännön toimintaan kiinni pääsemisessä ja oman työrutiinin luomisessa. Jokainen tekee työtä omalla persoonallaan ja omilla työtavoillaan kunhan säännöissä, turvallisuuskysymyksissä ja muissa oleellisissa toimintatavoissa pysytään yhtenäisten, yhteisesti sovittujen linjojen sisällä.

Metsäkylässä on mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön, mutta toisaalta jokaisella on myös vastuu huolehtia työturvallisuudesta, työvälineistä sekä eläimistä yhteisten sääntöjen mukaisesti.

Työturvallisuus vahvistaa työhyvinvointia. Siksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että turvallisuussäännöistä pidetään kiinni ja vaaratilanteet minimoidaan. Työnantajan lisäksi on jokaisen työntekijän vastuulla luoda omalla toiminnallaan työyhteisöön turvallinen ilmapiiri. Jokaisen työntekijän tulee myös olla perillä vaara- ja kriisitilanteiden varalle laadituista ohjeista, jotta työntekijät voivat luottaa toistensa apuun tilanteen sattuessa.

Kun eläimet voivat hyvin, ihmisetkin voivat paremmin. Iloisen ja onnellisen eläimen kanssa on miellyttävää tehdä töitä, joten huolehdi työssä omalta osaltasi eläinten hyvinvoinnin toteutumisesta.

Työntekijöiden osaaminen

Metsäkylässä sosiaalialan eläinavusteisen työn toteuttajalta vaaditaan sosiaali- ja terveysalan koulutus sekä vähintään pitkä kokemus hevosten kanssa toimimisesta. Toiveena kuitenkin on, että työntekijällä olisi myös jokin hevosalan koulutus.

Eläinavusteisuutta voi parhaiten hyödyntää omassa työssään, kun osaamista on myös eläinten kouluttamisesta.

Kokemusta juuri hevosten kanssa tehtävästä työstä vaaditaan lähinnä siksi, että suurempien eläinten kanssa usein myös riskit sekä tapaturmat ovat suurempia. Metsäkylässä työntekijän tulee osata ennaltaehkäistä vaaratilanteita sekä edistää eläinten hyvinvointia, mikä vaatii juurikin laajaa tietämystä esimerkiksi hevosten käsittelystä, tarpeista sekä käyttäytymisestä.

Koulutukset

Koulutuksia, joilla Metsäkylässä toteutetaan eläinavusteista työtä ovat muun muassa sosionomin koulutus, johon on yhdistetty eläinavusteisen neuropsykiatrisen valmentajan koulutus, toimintaterapeutin koulutus, johon on yhdistetty luonto- ja eläinavusteisen mindfulness-ohjaajan koulutus, ratsastuksen opettajan koulutus, johon on yhdistetty sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan koulutus sekä ratkaisukeskeisen psykoterapeutin koulutus, johon on yhdistetty ratsastuksenohjaajan sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan koulutus. Sosiaalialan eläinavusteista työtä tehdään Metsäkylässä siis usein sosiaali- tai terveysalan koulutuksella, johon on yhdistetty vielä jokin eläinalaan liittyvä tutkinto tai täydennyskoulutus.

Työmenetelmät eläinavusteisessa työssä

22

Eläinavusteisuudessa eläin ei ole menetelmä, vaan menetelmä valitaan asiakkaan tarpeista käsin eläinavusteisuutta hyödyntäen. Menetelmä voi olla mitä vain asiakasta hyödyttävää tavoitteellista toimintaa.

On tärkeää huomioida se, ettei eläinten kanssa työskennellessä voi aina seurata tarkkaa suunnitelmaa, sillä myös eläimen tunnetilat ja tarpeet voivat vaihdella. Suunnitelmat usein helpottavat työskentelyä, mutta niihin ei kannata liiaksi takertua. Eläimen tunteminen ja sen käyttäytymisen lukeminen, muuntautumiskykyisyys, luovuus ja epävarmuuden sietäminen ovat osa työtä.

Metsäkylän työntekijät ovat kokeneet seuraavanlaiset eläinavusteiset menetelmät toimiviksi sosiaalialan asiakkaiden kanssa:

Eläimen hoitoon liittyviä menetelmiä: Hevosen harjaus ja kavioiden puhdistus, harjan ja hännän selvittäminen sekä letittäminen, kanin tai koiran rapsuttelu ja silittely, eläinten ruokinta, eläinten asumuksen ja tarvikkeiden siivous ja puhdistus, hevosen varusteiden huolto, eläinten vesien vaihto sekä heinän jakaminen, pihan sekä eläinten aitausten siistiminen.

Eläimen hoitaminen ja sen hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen on tärkeää työtä. Merkityksellisen tekemisen kautta asiakas voi kokea olevansa arvokas. Toisaalta monille asiakkaille eläinten kanssa toimiminen on jo kokemuksena merkittävä. Eläimen hyvinvoinnin edistäminen tuo siis myös asiakkaalle hyvää oloa. Hyvinvoivat eläimet ovat pohja onnistuneelle ja vaikuttavalle eläinavusteiselle toiminnalle.

Eläin helpottamassa

vuorovaikutusta: eläimen tarkkailu ja elekielen lukeminen, tekemisen ohella keskusteleminen, eläimen silittely tai jopa asiakkaan oman eläimen, kuten koiran, ottaminen mukaan kuntoutukseen.

Osa asiakkaista voi kokea puhumisen helpompana, kun samalla pääsee tekemään jotain mielekästä. Esimerkiksi hevosen harjaaminen tai pupun silittely voi rentouttaa asiakasta sekä helpottaa tilanteen tuomaa stressiä. Ammattilaisen kanssa keskustelu voi tuntua helpommalta, kun osa huomioista kohdistuu eläimeen. Eläimen läsnäolon kautta voi myös reflektoida omaa toimintaansa ja tunteitaan turvallisessa ympäristössä, sillä eläin reagoi asiakkaan tunteisiin ja käytökseen välittömästi ja aidosti.

Rauhalliset harjoitteet eläimen kanssa:

rentoutumisharjoitukset ja läsnäoloharjoitukset eläimen kanssa, eläimen koskettaminen

ja silittely, eläimen käytöksen ja eleiden tarkkailu.

Useat asiakkaat kokevat arjessaan yksinäisyyttä, jonka vuoksi eläimen lämpö ja kosketus voivat tuntua lohduttavilta.

Eläimeltä asiakas saa aina välitöntä ja rehellistä palautetta, jonka kautta hän voi myös pohtia omaa käytöstään.

Eläimen rauhallinen olemus voi myös rauhoittaa asiakasta.

Eläintä voikin käyttää hyödyksi rauhoittumisen ja paikalleen asettumisen opettelussa.

Eläimen vieressä ei voi riehua tai käyttäytyä arvaamattomasti, koska eläin voi säikähtää ja lähteä pois. Pitääkseen eläimen lähellä on siis osattava olla läsnä.

Virkistys ja positiiviset kokemukset eläimen kanssa:

metsäretket, kävelylenkit sekä eväretket ponien kanssa, poniagility, ponien vapaaksi päästäminen maneesiin ja niiden toiminnan tarkkailu, eläimen kosketus, voimauttava valokuvaus.

Eläimen ilo tarttuu usein myös ihmiseen ja yhteinen tekeminen virkistää. Voimauttava valokuvaus voi olla eläimen kanssa miellyttävä kokemus. Kameran edessä oleminen ei tunnu niin vaikealta, kun keskittyminen kohdistuu eläimeen poseeraamisen sijaan. Hoitaessa ja somistaessa eläintä valokuvausta varten asiakas pääsee käyttämään luovuuttaan sekä samalla viettämään aikaa eläimen kanssa. Monille kuitenkin jo pelkästään eläimen näkeminen tai koskeminen voi olla täysin uusi ja jännittävä kokemus.

Toimintaa voi suunnitella ja toteuttaa asiakkaiden toiveiden pohjalta toiminnan mielekkyyden varmistamiseksi. Menetelmän valintaan vaikuttaa myös se, toteutetaanko toimintaa yksilöasiakkaan vai ryhmän kanssa. Asiakkaan omat tarpeet ja mahdolliset rajoitteet vaikuttavat osaltaan menetelmien valintaan ja menetelmiä saattaakin olla tarpeen myös soveltaa tilanteen mukaan.

Kuva 11. Asiakkaat ovat harjanneet Lady-ponin ja koristelleet tämän yksisarviseksi valokuvausta varten.

Kuva 12. Ponin häntää letittäessä pääsee myös harjoittelemaan sorminäppäryyttä sekä kärsivällisyyttä.

Hautamäki, L. Raman, F. & Vilhunen, T. 2021. Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio. Kela:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/331626/Kuntoutusta_kehittamassa29_saavutettava.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lipponen, M. & Vehmasto, E. 2019. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta: Sosiaalista kasvua, hyvinvointia ja kuntoutumista tukevia palveluita hevosavusteisesti:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-864-7>

Metsäkylän koulutus- ja kuntoutuskeskuksen pelastussuunnitelma:

<https://www.pelsu.fi/metsakylan-ratsastuskeskus/>

Metsäkylän ratsastus-, koulutus- ja kuntoutuskeskuksen nettisivut: <https://metku.fi/>

Talentian sosiaalialan eettiset periaatteet:

<https://talentia.lukusali.fi/#/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>